

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МАНІТА АННА АНАТОЛІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
фінансів і банківської
справи, канд. скон. наук,
доцент

_____ Л.В. Юрчишена
« _____ » _____ 20__ р.

РОЗВИТОК РИНКУ ПОСЛУГ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
В.В. Волкова, доцент кафедри
фінансів і банківської справи,
канд. екон. наук, доцент

_____
(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Маніта А. А. Розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні. Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній роботі з'ясовано економічну сутність та необхідність страхування життя, визначено його місце на страховому ринку України. Обґрунтовано основні функції ринку страхування життя. Проведено аналіз кількості страхових компаній, розмірів активів страхових компаній та видів страхових послуг України. Встановлено фактори, які впливають на розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні.

Основним науковим результатом дослідження є розроблена концепція вдосконалення розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні яка дозволить вирішити наявні проблеми і тим самим підвищити рівень розвитку ринку послуг із страхування життя, що сприятиме сталому річному зростанню ринку страхових послуг в Україні.

Ключові слова: страхова компанія; страховий ринок; ринок страхування життя, економічна нестабільність, функції ринку.

80 с., 10 табл., 17 рис., 41 джерел.

Manita A. A. Development of the life insurance market in Ukraine. Specialty 072 Finance, banking and insurance. Educational program "Finance, banking and insurance". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The qualification work clarified the economic essence and necessity of life insurance, determined its place in the insurance market of Ukraine. The main functions of the life insurance market are substantiated. An analysis of the number of insurance companies, the size of assets of insurance companies and the types of insurance services of Ukraine was carried out. Factors affecting the development of the market for life insurance services in Ukraine have been established.

The main scientific result of the study is the developed concept of improving the development of the market for life insurance services in Ukraine, which will allow solving the existing problems and thereby increase the level of development of the market for life insurance services, which will contribute to the steady annual growth of the market for insurance services in Ukraine.

Keywords: insurance company; insurance market; life insurance market, economic instability, market functions.

80 p., 10 tabl., 17 fig., bibliography: 41 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	9
1.1 Сутність страхування життя та його роль у розвитку страхового ринку.....	9
1.2 Зміст ринку послуг зі страхування життя та його інфраструктура (види страхування життя, посередники).....	15
1.3 Державне регулювання ринку послуг зі страхування життя в Україні.....	22
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	27
2.1 Сучасні тенденції розвитку ринку страхових послуг в Україні / Динаміка та структура основних показників розвитку страхового ринку України.....	27
2.1 Аналітична оцінка стану та розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні за 3-5 років.....	36
2.3 Оцінка діяльності страхової компанії ПрАТ «Країна» щодо надання послуг зі страхування життя за 3-5 років.....	40
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	51
3.1 Концепція вдосконалення розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні.....	51
3.2 Вплив різних факторів на розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні.....	60
3.3 Зарубіжний досвід функціонування ринку послуг зі страхування життя ринку послуг зі страхування життя та можливість його адаптації до вітчизняних реалій.....	65
ВИСНОВКИ	73
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми. Страхові ринки є однією з важливих частин ринкової та фінансової системи будь-якої країни. Він створює можливість зменшення фінансових ризиків, пов'язаних з нещасними випадками, хворобами, природними катаклізмами та іншими непередбачуваними ситуаціями. Це сприяє забезпеченню захисту майна, життя та фінансових інтересів людей і бізнесів. Без страхового ринку економіка стає вразливою перед ризиками, що може вплинути на стабільність суспільства.

Сьогодні страхування стало однією із стратегічних галузей економіки. Це пояснюється тим, що страхування гарантує соціальну стабільність нації, підтримує та забезпечує її економічну безпеку, а також сприяє накопиченню заощаджень у формі страхових внесків і перетворенню страхових внесків у премії. Інвестиційні ресурси для розвитку.

Найголовніше та найдорожче для людини є її життя, а також здоров'я та життя близьких та рідних. Отже страхування життя є важливим елементом соціальної системи держави, засобом захисту рівня добробуту населення а також досить могутнім джерелом внутрішніх інвестицій. Угоди страхування життя відповідають потребам страхувальників у фінансовому захисті та можуть сприяти росту їхнього капіталу через інвестування страхових внесків. Це дозволяє накопичувати та зростати фінансові ресурси, використовуючи їх як інвестиції.

Розвиток ринку послуг зі страхування життя висвітлені у дослідженнях В. В. Матвєєва, О. М. Гайдаржийської, Г. М. Пурія, М. С. Рахмана, Д. В. Мангушева, І. Р. Юхименко.

Мета дослідження – поглиблення теоретико-організаційних основ, розробка методичних положень та практичних рекомендацій щодо функціонування та розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розкрити основний зміст страхування життя та його роль у розвитку страхового ринку;
- дослідити зміст ринку послуг зі страхування життя та охарактеризувати його інфраструктуру;
- опанувати особливості державного регулювання ринку послуг зі страхування життя в Україні;
- проаналізувати тенденції розвитку ринку страхових послуг в Україні;
- провести аналітичну оцінку стану та розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні за 3-5 років;
- дослідити діяльність страхової компанії ПрАТ «Країна» щодо надання послуг зі страхування життя за 3-5 років;
- розробити концепцію вдосконалення розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні;
- визначити фактори, які впливають на ринку послуг зі страхування життя в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід функціонування ринку послуг зі страхування життя ринку послуг.

Об'єктом дослідження є ринок послуг зі страхування життя в Україні.

Предметом дослідження виступають теоретико-організаційні, методичні та практичні аспекти функціонування та розвитку ринку послуг страхування життя в Україні.

При проведенні дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу, наукової абстракції, що дозволило розробити унікальну концепцію страхування життя. Для дослідження динаміки ринку страхування життя були використані такі методи, як статистичний аналіз, спостереження та графічне представлення даних для вирішення окремих завдань.

Інформаційною базою дослідження є правові акти України, що регулюють банківські установи, а також аналітичні матеріали від

Національного банку, Міністерства Фінансів, та Державної служби статистики України, економічні джерела, наукові статті вітчизняних і закордонних експертів, засоби масової інформації та електронні ресурси.

Наукові результати дослідження:

- визначено сутність страхування життя та його роль у розвитку страхового ринку;
- досліджено зміст ринку послуг зі страхування життя та охарактеризувати його інфраструктуру;
- опановано особливості державного регулювання ринку послуг зі страхування життя в Україні;
- проаналізовано тенденції розвитку ринку страхових послуг в Україні;
- проведено аналітичну оцінку стану та розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні за 3-5 років;
- досліджено діяльність страхової компанії ПрАТ «Країна» щодо надання послуг зі страхування життя за 3-5 років;
- розроблено концепцію вдосконалення ринку послуг зі страхування життя в Україні;
- визначено фактори, які впливають на розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні;
- проаналізовано зарубіжний досвід функціонування ринку послуг зі страхування життя ринку послуг.

Наукова новизна одержаних результатів:

В результаті проведеного дослідження отримали подальшого розвитку теоретичні та організаційні засади функціонування та розвитку ринку страхування життя в Україні; вперше розроблено концепцію вдосконалення розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретико-методологічних узагальнень, висновків, рекомендацій для подальшого удосконалення роботи страхового ринку із страхування життя.

Апробація результатів дослідження. Тези для участі у 1 Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 55-річчю кафедри фінансів та банківської справи.

Стаття на тему «Теоретичні основи та аналіз ринку послуг зі страхування життя в Україні» для публікації в №3 студентського наукового журналу «UNIVERSUM».

Положення, що виносяться на захист. Значення страхування життя на ринку страхових послуг, концепція вдосконалення розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 41 найменувань, 17 рисунків та 10 таблиць. Загальний обсяг роботи 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

1.1 Сутність страхування життя та його роль у розвитку страхового ринку

В умовах сучасної економіки, з огляду на постійні зміни, в яких час від часу відбуваються непередбачувані ситуації, постає потреба захисту юридичних та фізичних осіб від матеріальних витрат, які можуть бути спричинені такими випадками як природні катастрофи, нещасні випадки, фінансові загрози під час отримання кредитів і тому подібне. Страхування забезпечує захист майнових інтересів громадян в результаті виникнення страхових ситуацій, а також забезпечується ефективний захист у підприємницькій сфері.

Страхування та ринок страхових послуг виступають ключовими елементами фінансової сфери, сприяючи соціально-економічному та інвестиційному зростанню у всіх галузях економіки України.

Згідно із Законом України "Про страхування", страхування – це вид цивільно-правових відносин із захисту майнових інтересів громадян (фізичних) і юридичних осіб при настанні певної події (страхового випадку), визначеної договором страхування чи чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (внесків, страхових премій) [1].

Таким чином, страхування - це економічні відносини, що виникають між двома сторонами, з метою забезпечення захисту фінансових інтересів страхової компанії та страхувальника шляхом сплати страхових виплат (страхових внесків) у спеціально створений спеціальний фонд. .

Відшкодування буде здійснено (при настанні домовленого страхового випадку).

Найцінніше для кожної людини - це її власне життя, а також життя та здоров'я рідних та друзів. У процесі розвитку і пізнання навколишнього світу людина навчилася контролювати практично все, але бувають ситуації, в яких людина не може нічого змінити. У той же час бувають випадки, коли передбачення буде важливим для людини. Різноманітний світовий досвід показав, що існує важлива сфера захисту населення від настання раптових, неочікуваних, шкідливих і навіть смертельних подій, що є страхування життя.

Страховання життя може вирішити різноманітні проблеми, пов'язані зі втратою життя, тимчасовою або повною втратою працездатності, настанням пенсійного віку, захворюваннями та іншими непередбачуваними обставинами. Більшість громадян не мають можливості впоратися з такими несподіваними витратами. У таких випадках страхові компанії виступають на допомогу, пропонуючи відносно скромну компенсацію у вигляді виплат премій, протягом певного періоду, то можна розраховувати на відчутне і швидке відшкодування витрат.

Послуги зі страхування життя є доступним інструментом збільшення національних заощаджень та забезпечують компенсацію втрати доходу внаслідок втрати здоров'я, смерті члена сім'ї, організації медичного обслуговування.

Відомо, що термін «страхування» походить від латинського “*securus*” і “*sine cura*”, що означає «безтурботний», це поняття досить часто пов'язують зі словом «страх», тому вживають у значеннях «захист», «підтримка», «гарантія успіху». Досліджуючи наукові позиції вчених щодо терміну «страхування», можемо виділити декілька трактувань цього слова (рис.1.1.).

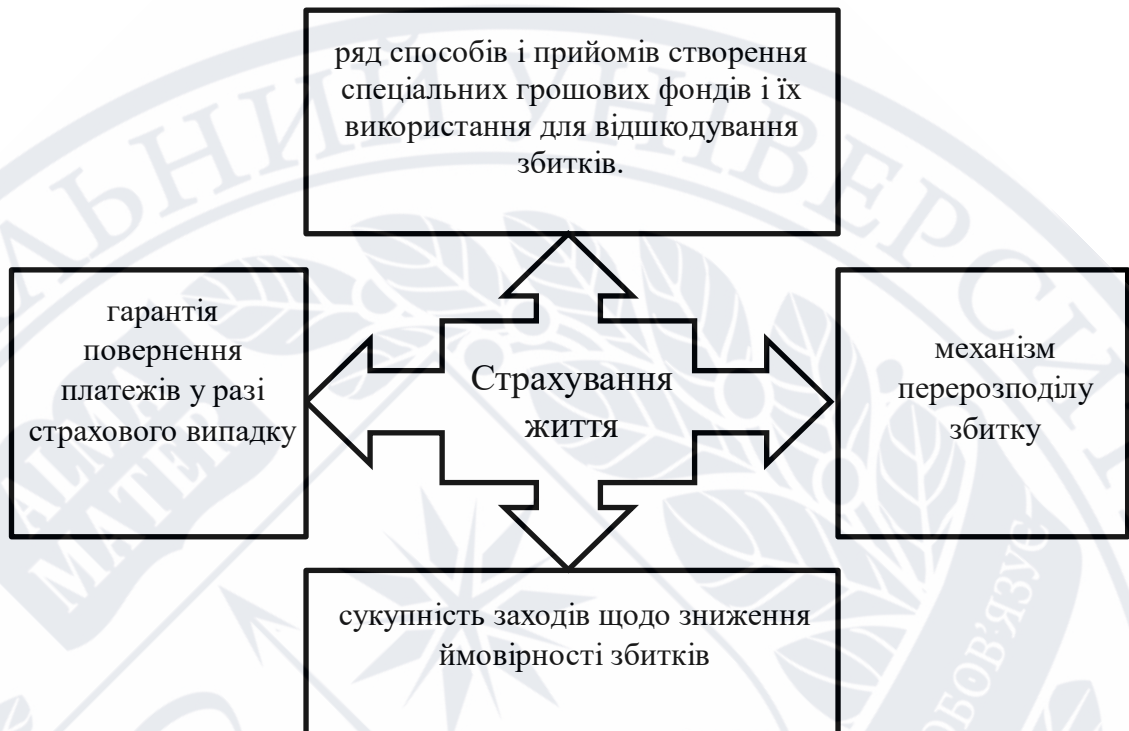

Рисунок 1.1 – Тракткування поняття «страхування життя»

Людина протягом свого розвитку та пізнання навколишнього світу навчилася управляти майже усім, але існують обставини, коли людина відчуває свою безсилля і не може вплинути на ситуацію, тому і призначене страхування життя.

Послуги страхування життя – це доступний інструмент, що надає конкретні гарантії, такі як:

- відшкодування втрат доходів від втрати здоров'я або смерті члена родини;
- нарощення заощаджень населення країни;
- організацію надання медичної допомоги тощо.

Страхування життя надає страховий захист від існуючих ризиків та можливість заощадження коштів.

На нашу думку, страхування життя – це інструмент фінансового захисту за допомогою якого клієнт забезпечує собі довгострокову матеріальну підтримку, дає можливість вберегтися від наслідків нещасного

випадку та знижує свої потенційні втрати у разі настання страхового випадку.

Страховання життя виникає через наявність ризику втрати життя або працездатності, можливість фінансових проблем після пенсійного віку та інших неочікуваних ситуацій. Його мета полягає в розв'язанні цих проблем шляхом компенсації фінансових втрат.

Виокремлення страхування життя від ризикового зумовлене наявністю у першому фундаментальних відмінностей та особливостей, а саме:

- Усі угоди зі страхування життя укладаються на тривалий період;
- Ймовірність страхового випадку (смерті) збільшується з віком страхувальника;
- Страхування життя не лише покриває ризик, а й дозволяє накопичувати кошти;
- Найбільш поширеним видом страхового покриття є фіксована сума;
- Вартість життя чи здоров'я не може бути точно визначена грошово, тому страхова сума узгоджується між страховиком і страхувальником.

У страхуванні життя беруть участь чотири основні суб'єкти:

- Страховик: Це виключно страхова компанія, яка має ліцензію на проведення страхування життя;
- Страхувальник: Це фізична або юридична особа, яка укладає угоду зі страховиком, сплачує страхові внески і має право на страхові виплати у разі страхового випадку. Ця особа може бути також застрахованою, якщо вона самостійно сплачує страхові внески;
- Застрахована особа: Це особа, яка бере участь у страхуванні свого життя, здоров'я чи працездатності. Її життя або здоров'я виступає об'єктом страхового захисту;

– Вигодонабувач (Beneficiary): Це особа, на користь якої укладено страховий договір. Ця особа має право на отримання страхової виплати у разі настання страхового випадку, якщо її визначив страхувальник чи застрахована особа. Якщо вигодонабувач не вказаний, право на виплату можуть мати спадкоємці за законом.

Роль страхування життя на страховому ринку вельми важлива. Переглянемо ключові аспекти ролі страхування життя:

1. Фінансовий Захист: Страхування життя забезпечує фінансовий захист для сімей та індивідуальних клієнтів. У випадку смерті або травми, застрахованої особою, страхова компанія виплачує заплановану суму грошей, яка повністю покриває витрати на виховання, погашення боргів, щоденні витрати, освіту дітей та інші фінансові потреби.

2. Зниження Фінансових Ризиків: Страхування життя зменшує фінансові ризики, пов'язані з несподіваними подіями, такими як смерть, травма чи інвалідність. Це дозволяє людям мати певну підтримку та стабільність у важкі години.

3. Стимулювання Економічного Розвитку: Страхування життя також може стимулювати економічний розвиток. Воно надає можливість вкладати гроші у фінансові інструменти через страхові поліси, що сприяє розвитку ринку капіталу та інвестицій.

4. Пенсійна Стабільність: Деякі види страхування життя, зокрема пенсійні поліси, допомагають людям накопичувати кошти на пенсію. Це створює додатковий фінансовий резерв та забезпечує більш стабільну пенсійну виплату для особи.

5. Соціальна підтримка: Страхування життя також має соціальний вимір, забезпечуючи підтримку родині та близьким у випадку втрати годувальника сім'ї або основного забезпечувача.

Усі ці аспекти створюють мережу фінансового захисту та підтримки, яка забезпечує страхування життя необхідним елементом для багатьох людей.

В страховій діяльності існують основні принципи, які визначають її основи [4]:

1. Конкурентоздатність: це свобода вибору страховиком виду страхування та для страхувальника - вибір страховика.
2. Страховий ризик: це можливість виникнення збитків чи втрати доходу у випадку страхового події.
3. Страховий інтерес: це законна вимога страхувальника та страховика відшкодувати майнові збитки, пов'язані з правами власності, користування, розпорядження об'єктом страхування та вимога від страховика дотримання умов договору.
4. Максимальна сумлінність: надання повної інформації про умови укладення та виконання договору страхування, побудова взаємної довіри між сторонами.
5. Страхове відшкодування: його ціль - не приносити страхувальнику прибутку, а повернути його майновий стан до попереднього рівня перед страховим випадком.
6. Застереження: включення особливих умов (франшиза) до договору страхування.
7. Контрибуція: право страховика звернутися до інших страховиків, які також несуть відповідальність перед цим самим страхувальником, з метою розділити витрати на відшкодування збитків.

Таким чином, страхування життя це довгострокове накопичувальне страхування, що вважається захистом від ризиків, які загрожують життю людини, і ризиків, якщо застрахований втратить працездатність за певних умов. Необхідність такого страхового захисту визначається наявністю життєвих ризиків. Хоча страхування життя має економічний характер, воно також набуває соціального характеру, оскільки виконує функцію, спрямовану на безпеку та добробут громадян.

1.2 Зміст ринку послуг зі страхування життя та його інфраструктура

Ринок послуг зі страхування життя - це галузь фінансових послуг, спрямована на захист фінансових інтересів людей у випадку смерті або інвалідності. Страхування життя надає можливість отримати фінансову компенсацію у випадку втрати годувальника сім'ї, що допомагає підтримати фінансову стабільність родини.

Ключові учасники на ринку страхування життя - це страхові компанії, які видають поліси, та клієнти, які оплачують премії за отримання страхового захисту. Розмір премії може залежати від багатьох чинників, таких як вік, стан здоров'я, професійний ризик та інші. На цьому страховому ринку пропонуються різноманітні продукти життєвого страхування, які можуть включати такі аспекти, як:

1. Страхування на випадок смерті (страхування життя): Забезпечує виплату певної суми грошей у разі смерті застрахованої особи.
2. Страхування на випадок травм або інвалідності: Виплачує вартість у разі травм чи інвалідності, спричиненої нещасним випадком.

Ці продукти страхування призначені для того, щоб забезпечити фінансовий захист і покращити економічний стан сімей та осіб у випадках трагічних подій. Укладання договорів зі страховими компаніями на послуги зі страхування життя є способом мінімізувати фінансові ризики та забезпечити мир і безпеку для страховиків та їхньої родини.

Економічний зміст кожної економічної категорії розкривається через її функції. Далі представимо власне бачення основних функцій страхування життя (рис.1.2).

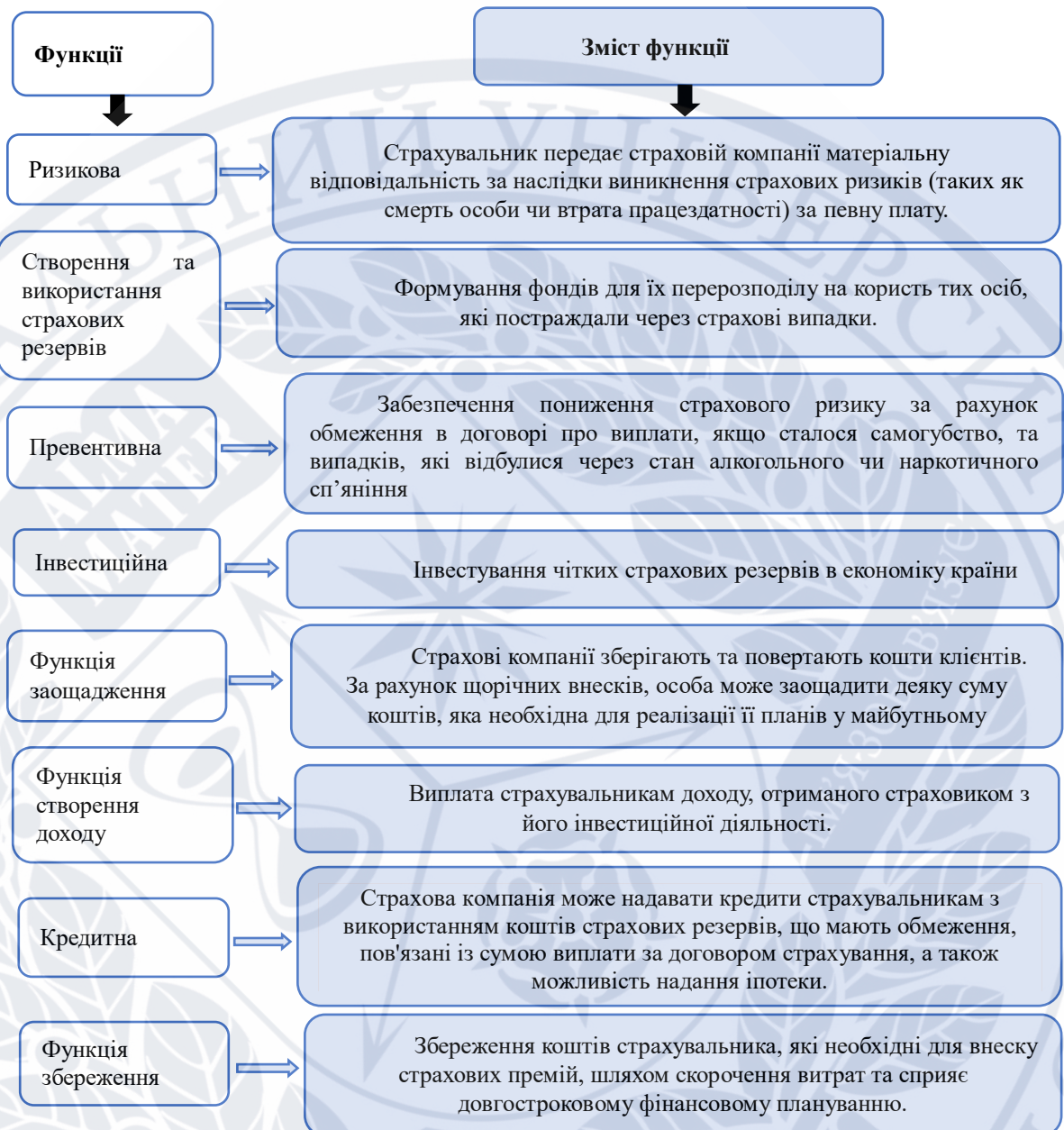

Рисунок 1.2 – Основні функції страхування життя.

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Традиційно основною формою особистого страхування є страхування життя на випадок смерті страховальника. З часом розширився асортимент видів страхування життя. Одним з базових видів страхування життя є змішане страхування життя. Основні види страхування життя представлені на рис 1.3.

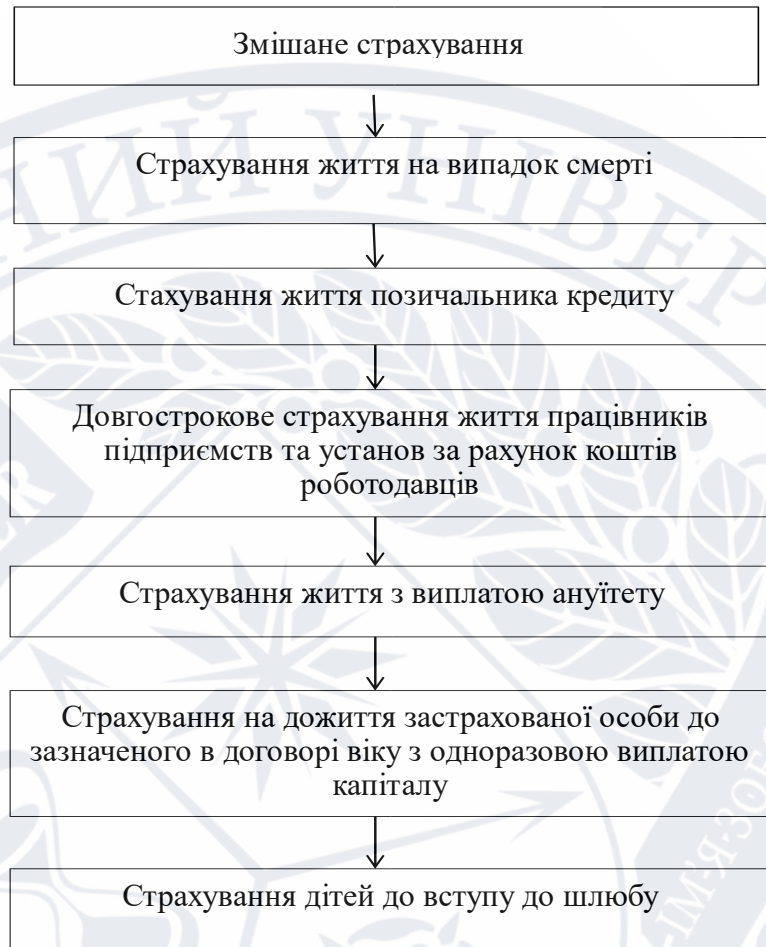

Рисунок 1.3 – Основні види страхування життя

Змішане страхування життя – це форма страхування, яка об'єднує кілька окремих видів страхування в одному полісі. Воно включає у себе захист на випадок дожиття до закінчення терміну договору, компенсацію у разі смерті застрахованої особи та відшкодування втрати здоров'я від нещасних випадків.

Страхування життя на випадок смерті - у випадку смерті застрахованої особи внаслідок нещасного випадку або первинного гострого захворювання, страхова компанія виплачує 100% страхової суми.

Страхування дітей об'єднує умови захисту, що охоплюють кілька умов, які включають:

- Дожиття застрахованої дитини до досягнення нею 18-річного віку.
- Смерть дитини протягом терміну дії договору.

– Виплата страхової суми у разі втрати життя або ушкодження здоров'я, спричиненого нещасним випадком.

Страховання життя розподіляється на індивідуальне та групове в залежності від кількості осіб, зазначених у договорі.

Індивідуальне страхування охоплює одну особу, яка є і страхувальником і застрахованою особою. Проте в разі страхування дітей, страхувальниками є батьки, а застрахованими – діти [3].

Групове страхування, як правило, має роботодавця як страхувальника та його працівників як застрахованих осіб. У цьому випадку юридична особа (роботодавець) надає групове страхування. Розмір страхових внесків у груповому страхуванні може бути узагальненим для всього колективу або різноманітним для певних груп застрахованих осіб залежно від віку та професії[4].

Інфраструктура страхового ринку – це сукупність учасників, систем, законодавства та процесів, які формують та підтримують функціонування страхового сектора. Інфраструктура страхового ринку наведені в рис. 1.4.

Рисунок 1.4 – Інфраструктура страхового ринку.

Інфраструктурні суб'єкти забезпечують налагоджене функціонування страхового ринку країни. До них можна віднести об'єднання страховиків, прямих страхових посередників, непрямих страхових посередників, нестрахових посередників.

Страхові компанії мають можливість створювати об'єднання, такі як спілки та асоціації, з метою спільної координації діяльності, захисту інтересів своїх членів та реалізації спільних програм, при умові, що такі ініціативи відповідають законам України.

Прямими страховими посередниками є страхові агенти і брокери. Страхові брокери – це особи, які законно зареєстровані як підприємці та мають право на підприємницьку діяльність. Вони виступають посередниками на страховому ринку, діючи від свого імені на підставі повноважень, отриманих від страхувальника або страховика. Страхові брокери, зареєстровані як комерційні організації, не можуть отримувати та переказувати страхові платежі.

Страхові агенти – це особи, що можуть бути громадянами або юридичними особами, які діють від імені страхувальника та виконують частину його страхової діяльності, таку як укладання страхових угод, приймання страхових внесків, здійснення робіт, пов'язаних з виплатою страхових сум та відшкодування страхових випадків. Вони виступають як представники страхової компанії та працюють за умовами, визначеними у договорі довіреності із зазначеною компанією.

Непрямі страхові посередники, такі як аварійні комісари, диспетчери та аджастери, займаються оцінкою збитків, пов'язаних зі страховими випадками. Аварійний комісар – фізична або юридична особа, до послуг якої звертаються страховики, страхувальники, потерпілі особи для захисту своїх інтересів у разі страхового випадку із застрахованим майном. Диспашер – це окремий вид страхового посередника, який спеціалізується на морському праві та

виконує розрахунки у випадку загальної середньої величини та розподілу втрат між судном, вантажем та вантажем.

Аджастер – це особа, що може бути фізичною або юридичною, що представляє інтереси страхової компанії. Вони займаються оцінкою страхового ризику під час врегулювання претензій страхувальника та виплати страхової компенсації.

До нестрахових посередників відносяться консалтингові компанії, рекламні агенції, аудиторські фірми та інші. Дані посередники не мають прямого впливу на страхову діяльність, проте вони допомагають у її просуванні та налагодженні її функціонування на страховому ринку.

Основні показники успішної роботи страхового ринку для споживачів послуг включають вартість, якість та оперативність надання послуг. Відповідні ключові показники ефективності (КПЕ) (див. рис 1.5).

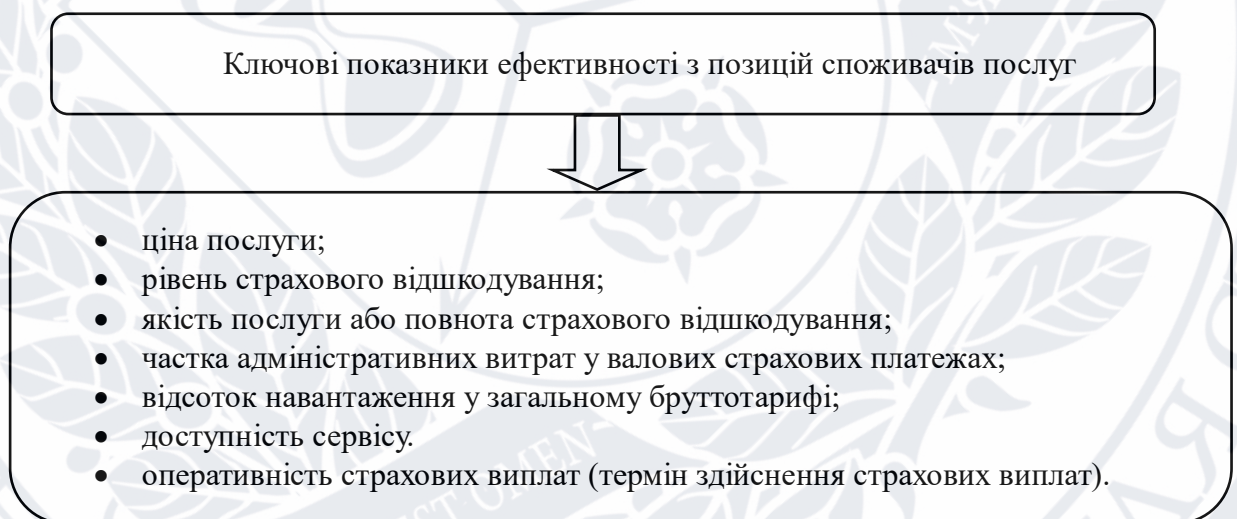

Рисунок 1.5 – Ключові показники ефективності

Потенційні споживачі послуг можуть оцінювати ефективність за низькою вартістю, адекватним навантаженням у тарифі, що відповідає відчуттю справедливості, та високим рівнем відшкодування, яке є показником якості обслуговування. Також важливою є своєчасність надання послуг.

Держава повинна сприяти не лише добробуту та підвищенню життєвих стандартів громадян, а й розвитку страхового бізнесу, враховуючи бюджетні

можливості та конкурентоспроможність основних учасників ринку. Тому ключовими показниками ефективності функціонування страхового ринку України з точки зору державного регулювання є наступні, (рис.1.6).

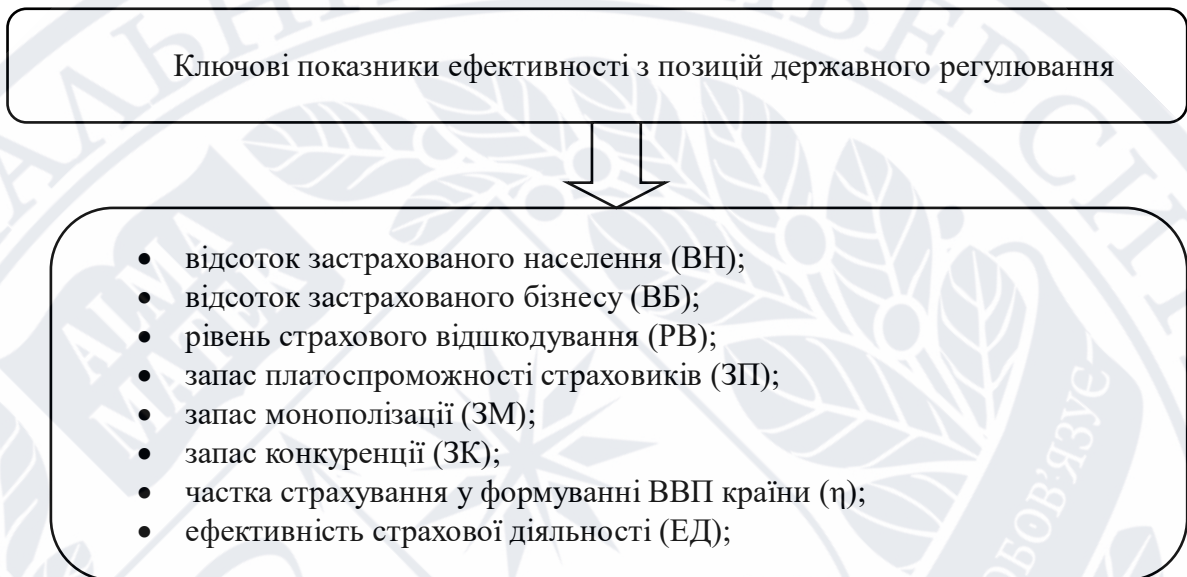

Рисунок 1.6 – Ключові показники ефективності з позицій державного регулювання

Отже, різні види страхування життя вказують на обов'язковий індивідуальний підхід при виборі страхового продукту відповідно до конкретних фінансових цілей та потреб особи чи сім'ї. Кожен з цих видів має свої особливості, які можуть відповідати різним життєвим обставинам та фінансовим стратегіям клієнтів.

1.3 Державне регулювання ринку послуг зі страхування життя в Україні

Страхування в ринковому господарстві набуває все більшого значення, тому виникає необхідність державного регулювання страхової діяльності. Від здійснення державного страхового нагляду залежить, якою мірою та в якому напрямі будуть розвиватися страхова діяльність, використовуватися фінансові можливості страховиків, при цьому слід враховувати, що збираючи та нагромаджуючи значні грошові кошти, страхові компанії надають страховий захист великій кількості фізичних та юридичних осіб, збагачують

своїми вкладеннями банківську систему, дають можливість широкого та тривалого використання страхових капіталів.

Метою державного регулювання є забезпечення дотримання вимог законодавства України у сфері страхування, сприяння ефективному розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків і захист інтересів страхувальників.

Державний нагляд за страховою діяльністю повинен:

- не допускати на ринок фіктивні компанії, які можуть завдати збитку як страхувальникам, так і страховій справі загалом;
- сприяти діяльності на страховому ринку компаній, що мають стабільний фінансовий стан;
- забезпечувати формування та розвиток ефективно функціонуючого страхового ринку.

Також, державне регулювання є ключовим для забезпечення послідовної політики щодо форм, методів та обсягів участі іноземного капіталу в страховій сфері. Необхідність державного регулювання страхової справи зумовлена двома факторами: захистом страхувальника та економічною політикою, яку здійснює держава. Державне регулювання здійснюється шляхом:

- реєстрації страхових компаній;
- видачі ліцензій на здійснення певних видів страхування;
- контролю за діяльністю страхових організацій та страхових посередників.

Єдиний державний реєстр страховиків України – це система, що забезпечує збір, облік та контроль інформації щодо ліцензування та нагляду за страховою діяльністю. Цей реєстр містить дані про страховиків, які отримали ліцензію на проведення конкретних видів страхування та перестраховування, відображаючи обов'язковий статус цієї ліцензії.

Процедура реєстрації, ліцензування та контролю за страховою діяльністю урегульована Законом України "Про страхування" та іншими відповідними нормативно-правовими актами, що регулюють сферу страхування. Вони встановлюють правила та умови отримання ліцензії, процедури реєстрації страховиків і контролю за їхньою діяльністю, забезпечуючи додержання вимог законодавства та стандартів у цій галузі.

В Україні органи державної влади, зокрема Кабінет Міністрів України та Міністерство фінансів, не здійснюють безпосереднє керівництво страховою діяльністю. Вони спрямовані на створення відповідного правового середовища для розвитку страхового ринку через ухвалення та видання нормативних актів, таких як закони, постанови, інструкції тощо. Органи влади також здійснюють контроль та нагляд за дотриманням законодавства у сфері страхування для забезпечення його виконання та відповідності стандартам.

В Україні ринок послуг із страхування життя регулюється Національним банком України.

Стратегічною метою Національного банку України в галузі страхування є стимулювання стійкого та ефективного розвитку ринку страхування.

Ця мета спрямована на створення умов для платоспроможного та конкурентоспроможного ринку, який забезпечуватиме належний рівень захисту прав споживачів та громадян, а також надаватиме страхові продукти, що відповідають потребам економіки та населення.

Національний банк України розробляє та впроваджує новий підхід до регулювання страхового ринку. Його основні напрямки включають:

- Зміцнення вимог для отримання ліцензій, включаючи ретельне викриття власності та осіб, що мають вирішальний вплив, оцінку їх професійності;
- Встановлення вимог до корпоративного управління та внутрішнього контролю;

- Посилення вимог до управління ризиками та якості активів, оцінки фінансових резервів та структури капіталу;
- Впровадження системи раннього виявлення ризиків та швидкого реагування;
- Розроблення процедур відновлення діяльності страхових компаній;
- Забезпечення ведення обліку та звітності згідно з міжнародними стандартами фінансового звітування;
- Встановлення відкритості та активної комунікації між регулятором та учасниками ринку страхування під час формування та виконання регуляторної політики.

Нова модель регулювання страхового ринку, запроваджена Національним банком, спрямована на досягнення таких цілей:

- Збільшення капіталізації, ліквідності та стійкості страхових компаній;
- Розширення асортименту страхових продуктів та посилення конкуренції на ринку послуг;
- Гарантування високих стандартів захисту прав споживачів та власників полісів;
- Підвищення прозорості функціонування страхового ринку та збільшення його привабливості для інвесторів;

Один з важливих аспектів визначення суті та значення державного регулювання у страховій галузі для економіки країни полягає в оцінці його ролі через виконання відповідних функцій (див. рис. 1.7).

Рисунок 1.7 – Функції державного регулювання страхової діяльності

Державне регулювання страхової діяльності здійснюється за допомогою методів, форм та інструментів, які становлять механізм державного регулювання страхової діяльності [30].

Зазвичай розрізняють дві основні категорії методів у державному регулюванні: прямі та непрямі.

Прямі методи регулювання страхового ринку полягають у використанні конкретних інструментів або заходів, які впливають на об'єкти ринку.

Правові методи регулювання страхового ринку включають розробку та прийняття законодавчих актів, спрямованих на контроль та регулювання страхової сфери. Адміністративні методи виявляються у здійсненні страхового нагляду, виданні ліцензій, встановленні квот, затвердженні стандартів та умов у сфері страхування, а також застосуванні санкцій.

Непрямі методи – це методи, які можуть впливати на страховий ринок опосередковано, через вплив на інші сфери економіки. Ключовими інструментами, які застосовуються у випадку застосування непрямих економічних методів, є встановлення податків та зборів, субсидій, валютного курсу та ін. [29].

Таким чином, державне регулювання страхового ринку в Україні сприяє підвищенню стабільності та довіри до страхових компаній, забезпечуючи баланс інтересів бізнесу та захист прав споживачів. Ефективне регулювання є ключовим для створення розвинутого та дієвого ринку страхування життя, який відповідає потребам суспільства.

Висновки до розділу 1

Страхування життя – це довгострокове накопичувальне страхування, що вважається формою захисту від ризиків, які загрожують життю людини, а також за окремих умов на випадок втрати застрахованою особою працездатності. Потреба у цьому виді страхового захисту зумовлена існуванням ризиків життя. Страхування життя має економічну природу, проте набуває соціального характеру, оскільки, виконує функції, що спрямовані на забезпечення безпеки та добробуту населення.

Зміст послуг зі страхування ринку життя та його інфраструктура представляють собою важливу складову фінансову систему, яка впливає на економічну стійкість та фінансовий захист населення.

Державне регулювання страхового ринку в Україні є фундаментальним для забезпечення стабільності та довіри до діяльності страхових компаній. Завдяки ретельному контролю та регулярному аудиту страхового сектору, держава може ефективно контролювати фінансову стійкість страхових компаній. Це робить ринок більш надійним для клієнтів, оскільки зменшує ризики фінансових проблем та недостатньої здатності компаній виконувати свої зобов'язання перед клієнтами.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасні тенденції розвитку ринку страхових послуг в Україні / Динаміка та структура основних показників розвитку страхового ринку України за 3-5 років

Серед фінансових ринків України ринок страхування протягом тривалого часу став однією з найбільш проблемних галузей через низький рівень його поширеності. У розвинених країнах страховий сектор сприяє активним інвестиціям у різні галузі економіки, використовуючи значні ресурси, щоб задовольнити потреби в капіталі на тривалі періоди часу. Однак український страховий ринок в останні роки переживав обмеження через ряд негативних факторів, включаючи політичну нестабільність в країні, пандемію COVID-19 та коливання на світових фінансових ринках[6].

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України, загострило складну ситуацію та викликало нові проблеми, які відчутно вплинули як на функціонування страхових компаній, так і на загальну ефективність ринку.

Розвиток страхового ринку має ключові показники, які відображають його динаміку та структуру. Динаміка та структура основних показників розвитку страхового ринку включає кілька ключових аспектів:

1. **Страхові премії:** Цей показник вказує на обсяг коштів, які сплачуються за страхові поліси. Динаміка цього показника вказує на зміну попиту на страхові послуги в різні періоди часу.
2. **Страхові виплати:** Це кошти, які виплачуються страховим компаніям як компенсація за збитки, страхові випадки або інші події, передбачені в страхових угодах. Динаміка цього показника відображає рівень ризиків та збитків у страховій галузі.

3. Страхові резерви: Це фінансові ресурси, які страхові компанії відкладають для виплат майбутніх страхових відшкодувань. Це важливий показник фінансової стійкості страховика.
4. Структура портфеля страхових послуг: Це розподіл страхових послуг за різними видами страхування (життя, медичне, автострахування, нерухомість тощо). Він вказує на популярність та попит на різні види страхових послуг серед споживачів.
5. Коефіцієнти рентабельності та ефективності: Ці показники вказують на фінансову продуктивність страхових компаній та їхню здатність забезпечувати виплати в майбутньому.

Ця динаміка і структура можуть варіюватися в залежності від економічних тенденцій, регулятивного середовища та змін у попиті та пропозиції на ринку. Вони служать ключовими показниками для оцінки та аналізу фінансового здоров'я страхового ринку.

Важливим фінансовим показником, що відображає стан страхового ринку України, є обсяг валових та чистих страхових премій, структура виплат за різними видами страхування, активи страхових компаній, їх страхові резерви та інші показники. Одним із ключових характеристик цього ринку є величина валових та чистих страхових премій. Чисті страхові премії можна визначити як різницю між валовими страховими преміями та часткою премій, що сплачуються перестраховикам-резидентам. (див. табл. А.1 Додатку А)

Ринок страхування в Україні, так само як і в будь-якій іншій країні, постійно перебуває під впливом змін у ключових показниках активності страхових компаній, що обумовлені економічними умовами та змінами у законодавстві, що регулює страховий сектор. Давайте розглянемо основні показники цього ринку.

З таблиці А.1 в Додатку А видно, що протягом періоду аналізу кількість укладених договорів страхування зменшилась на 5 520,8 тис. одиниць, що становить зменшення на 12,0 %. Зниження також спостерігалось у сегменті

добровільного страхування, де кількість укладених договорів зменшилась на 1 710,0 тис. одиниць або на 10,7 %. Це включає зменшення укладених договорів страхування від нещасних випадків на 1 027,0 тис. одиниць або на 11,6%, а також зменшення кількості угод страхування фінансових ризиків на 411,1 тис. одиниць або на 27,6 % [38]. Також кількість укладених договорів страхування здоров'я від хвороби зменшилась на 278,2 тис. одиниць або на 20,8 %.

Щодо обов'язкового страхування, кількість укладених договорів зменшилась на 4 220,0 тис. одиниць або на 14,6%. Це було зумовлено зменшенням договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 4 205,4 тис. одиниць або на 15,6%[7].

Нині страховий ринок України характеризується досить помірними темпами розвитку. На рисунку 2.1 приведена динаміка кількості страхових компаній. Як бачимо з рисунку страхові компанії України на кінець травня 2023 року зменшилась за рік на 30 страхових компаній – зі 145 до 115 компаній. Зараз на ринку працює 103 страховика non-life та 12 life.

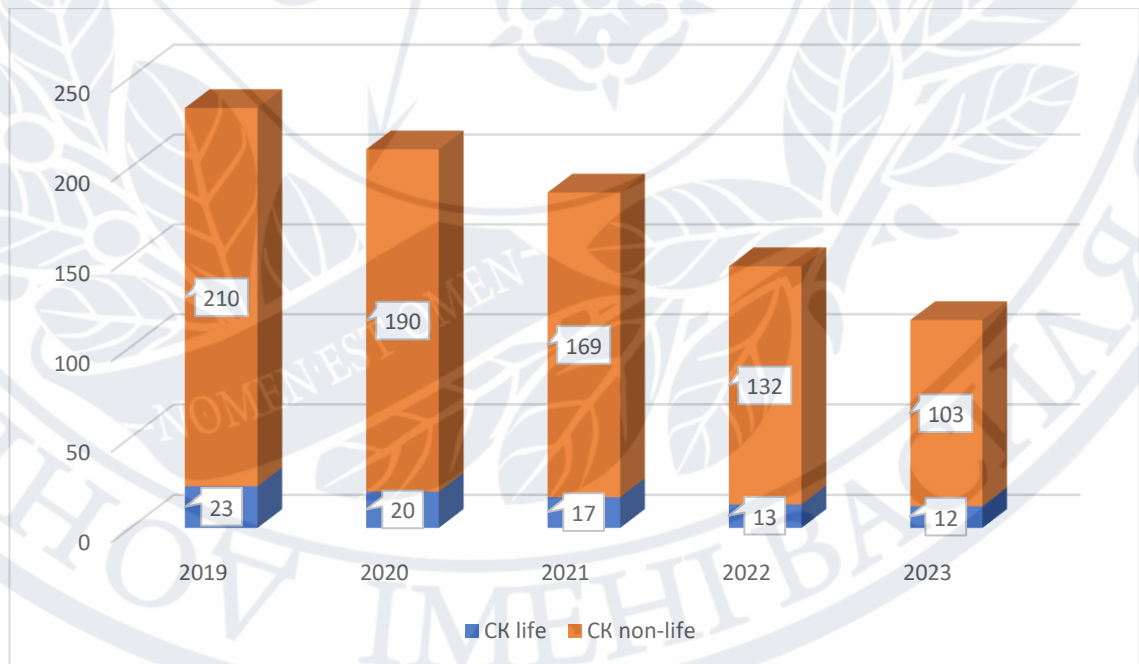

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості страхових компаній в Україні

Попри зменшення кількості страхових компаній, ті, що залишилися, відзначаються значним зростанням капіталізації ринку [7]. На рисунку 2.2 можна спостерігати що у 2019 р. на одну страхову компанію припадало 195,2 млн грн активів, у 2020 році ця цифра зросла до 274,1 млн грн, у 2021 році — до 410,5 млн грн, а вже у 2022 році вона склала 549,5 млн грн.

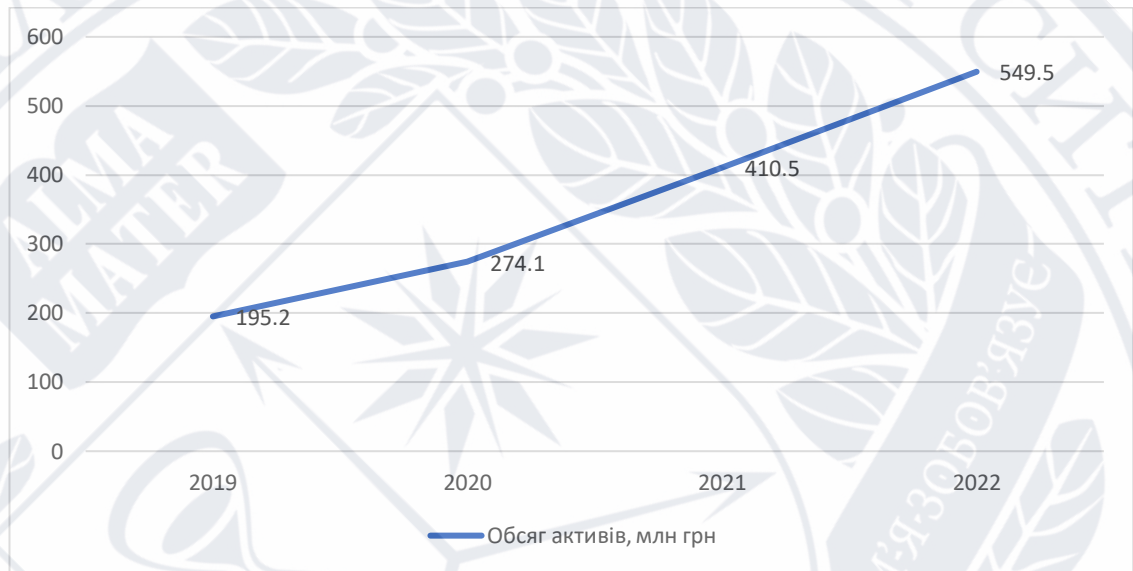

Рисунок 2.2 – Розміри активів страхових компаній України за 2019–2022 роки.

З таблиці 2.1 ми можемо переглянути основні показники розвитку страхового ринку України. Кількість укладених договорів за період 2017–2021 рр. збільшилась на 17 444 , проте майже вдвічі знизилась вартість 1 договору. Обсягам валових страхових виплат: при зростанні загального їх обсягу у довоєнний період до 17 958 млн грн, на 1 договір у 2021 р. припало 137 тис грн, це на 12 тис. грн менше ніж у 2017 р. У 2022 році через воєнний стан на території України відбулося порушення загальних тенденцій розвитку страхового ринку: кількість укладених договорів страхування спала у 1,5 рази порівняно з 2021 роком, а обсяг валових страхових премій скоротився на 10,1 млрд грн. У зв'язку з цим обсяг страхових премій на 1 договір страхування зріс на 72 грн і склав 450 грн.

Таблиця 2.1 – Основні показники динаміки страхового ринку України за період з 2017 по 2022 роки

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміна за 2017-2022
Кількість укладених договорів страхування (тис. од.)	70 658	77 495	80 271	120 577	131 562	88 102	17 444
Валові страхові премії, млн грн	43 432	49 367	53 001	45 176	49 708	39 616	-3816
Валові страхові премії на 1 договір страхування, грн	615	637	660	375	378	450	-165
Валові страхові виплати, млн грн	10 537	12 863	14 338	14 854	17 958	13 001	2 464
Валові страхові виплати на 1 договір страхування, тис. грн	149	166	179	123	137	148	-2
Рівень валових виплат, %	24,26	26,06	27,05	32,88	36,13	32,82	8,56 в.п.
Показник проникнення, %	1,45	1,39	1,33	1,08	0,91	н/д	-
Показник щільності на 1 особу	1025	1171	1265	1086	1207	н/д	-

Показник проникнення або глибини ринку страхування є важливим показником функціонування страхового ринку. Він відображає вплив страхування на економічний та соціальний розвиток країни шляхом визначення частки страхових премій у валовому внутрішньому продукті (ВВП). Це дає можливість оцінити важливість страхового ринку в Україні та його вплив на загальний економічний контекст країни.

Протягом періоду 2017–2021 років показники проникнення та щільності страхування відзначаються надзвичайно низьким рівнем розвитку страхового ринку України (див. рисунок 2.3)

Рисунок 2.3 – Індикатори розвитку страхового ринку України

Аналізуючи динаміку показника проникнення страхування на рисунку 2.6, можна відзначити стійку тенденцію до його зменшення в період з 2016 до 2019 року, і лише в 2020 році відбулося незначне зростання цього показника. Така низька динаміка свідчить про обмежений вплив страхового сектору на соціальний та економічний розвиток України. Порівняно з розвинутими країнами, такими як Велика Британія з показником 15 % та США з 10 %, рівень проникнення в Україні значно менший. У практиці для сприятливого розвитку страхового ринку зазвичай вважають оптимальним показник на рівні 7-8 % [33].

Щільність страхування характеризує розмір страхової премії на душу населення в дол. США.

Цей показник також показує нестабільну динаміку через коливання умов економічного зростання в країні та фінансову нестійкість населення. Оптимальним значенням для України було встановлено 140 доларів США [8].

Для порівняння у 2019 році, проникнення страхування у Франції становить 9,21 %, у Німеччині – 6,33 %, у США – 11,43 %, загальносвітовий показник становить 7,23 % (див. рис. 2.4). Причому, оптимальним значенням даного показника для страхового ринку України заплановано на рівні 7 % [9].

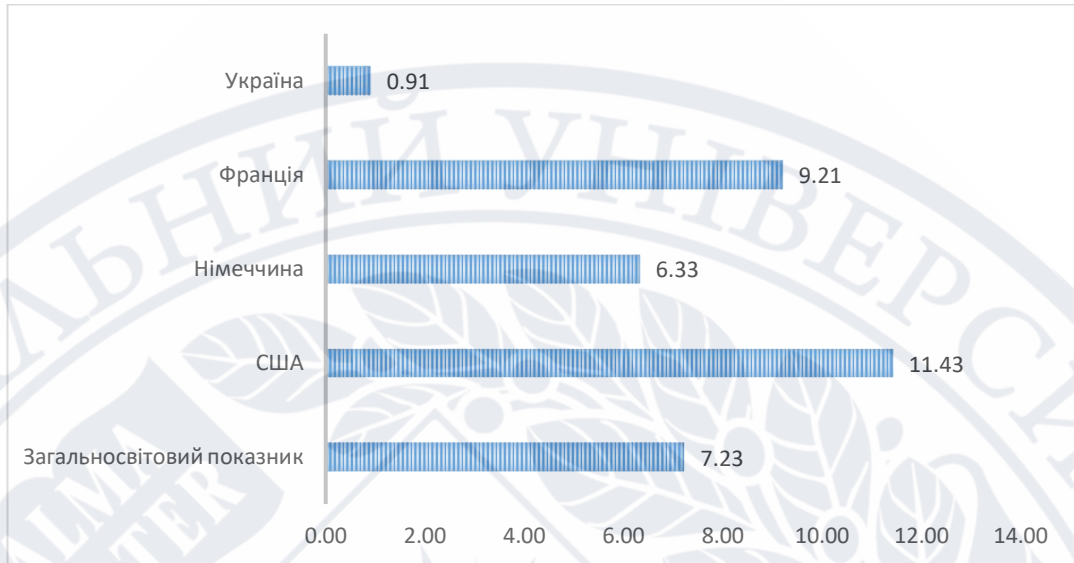

Рисунок 2.4 – Показник проникнення страхування у 2021 році, %

Як бачимо з таблиці 2.2. рівень виплат фактично не зазнав змін і залишився на рівні на відміну від обсягів. На зменшення обсягів страхових відшкодування найбільш ймовірно вплинуло зменшення заявлених випадків ОСЦПВ та КАСКО. Аналізуючи ОСЦПВ, кількість укладених договорів зменшилась на 28 % і становила 3,1 млн штук. Страховики сплатили постраждалим в ДТП приблизно 1,3 млрд грн., що на 25 % менше за попередній аналогічний період [10].

Таблиця 2.2 – Основні показники з страхування в 2021–2022 році

Показники	2022		2021	
	ОСЦПВ	Зелена карта	ОСЦПВ	Зелена карта
Кількість договорів, тис. шт.	3 140	720	4 360	329
Платежі, млн грн.	2 879	1 589	3 325	775
Виплати, млн грн.	1 318	259	1 724	180
Рівень виплат	46 %	16 %	52 %	23 %

На мою думку причина такої тенденції є виїзд громадянами закордон, знищення або тимчасове перебування автівок на окупованих територіях. Тобто причиною є зменшення автопарку, який функціонує на території України. Через вагомий виїзд громадян закордон також можна прослідкувати збільшення договорів «Зеленої карти».

В таблиці 2.3 представлений рейтинг страхових компаній. Найбільший рейтинг 4 зірки отримали Українська страхова група, Колоннейд Україна та СК «Універсальна» [40]. Також високу оцінку 3,5 зірки мають ARX, УНІКА, ІНГО, РЗУ Україна та Княжа. Замикають десятку найбільш надійних СК «Країна» та ВУСО.

Таблиця 2.3 – Рейтинг надійності страхових компаній України 2023 році

Страхова компанія	Рейтинг від 1 до 5	Зібрані премії, млн грн.	Рівень виплат, %	Ліквідність, %
<u>Українська Страхова Група</u>	4.0	2 280.8	40.4	52.5
<u>СК «Колоннейд Україна»</u>	4.0	363.3	30.3	142.8
<u>ARX</u>	4.0	2 669.1	35.2	29.1
<u>СК РЗУ Україна</u>	3.5	1 172.4	50.8	23.2
<u>СК «Княжа»</u>	3.5	815.1	51.1	10.5
<u>СК «Універсальна»</u>	3.5	1 210.1	30.7	18.3
<u>СК «ІНГО»</u>	3.5	1 536.1	47.3	9.1
<u>СК "Уніка"</u>	3.5	2 357.2	49.8	8.4
<u>СК «Країна»</u>	3.0	482.5	43.9	39.3
<u>СК ВУСО</u>	3.0	1 591.0	37.0	68.5

Страховий сектор в останні місяці втратив декілька значних гравців. Сталося це внаслідок дій НБУ, який скасував ліцензії майже десятка страхових компаній. Під ніж пішли «Омега», «Провідна», «Інгосстрах», «Теком», «Просто-Страхування», «Альфа Страхування» (у останньої ліцензії наразі припинені, а не анульовані) [11]. Багато страховиків пішли з ринку через проблеми зі структурою власності, а хтось відмовився від ліцензій сам.

Один із важливих завдань для забезпечення фінансової стійкості страхового ринку в Україні полягає у розвитку сегменту перестрахування. Ця форма захисту гарантує додаткову фінансову надійність для страхових компаній. Деталі та показники цього ринку можна знайти у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників перестраховування вітчизняного страхового ринку 2019-2021рр., млн грн

Показник	2019	2020	2021	Темп приросту 2021/2019, %
Сплачено на перестраховування, у тому числі:	18 334	17 941	16 713	-9
перестраховикам-резидентам	14 937	14 943	13 415	-10
перестраховикам-нерезидентам	3 396	2 998	3 298	-3
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	1 208	2 459	2 508	108
перестраховиками-резидентами	280	431	298	6
перестраховиками-нерезидентами	928	2 028	2 210	138
Отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів	46	48	57	23
Виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам	14	44	9	-36
Всього	39 144	40 892	38 509	-2

З таблиці 2.4 видно, що страхові премії не зазнали значних коливань протягом досліджуваного періоду, залишаючись на стабільному рівні. Варто відзначити велике переважання перестраховування в резидентів, порівняно з нерезидентами - майже у чотири рази. Варто відмітити значне підвищення виплат, які були компенсовані перестраховками (108 %), а також отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів (23 %). У той же час інші показники відображають від'ємний приріст, найбільший з яких спостерігається в виплатах, компенсованих перестраховувальникам-нерезидентам (-36 %), а також в сумі, що була сплачена за перестраховування (-9 %).

Отже, можемо побачити що, розвиток страхового ринку України визначається повільними темпами прогресу. На обмежену і періодично суперечливу динаміку процесів у галузі впливає ряд факторів політичного,

економічного, соціального та технологічного характеру, деякі з яких виникли ще до періоду перед війною, а інші є наслідком воєнного часу.

Але навіть у зіткненні з проблемами, страховий ринок України активно вдосконалює інструменти та має значні перспективи, які можуть позитивно позначитися на розвитку як самого страхового ринку, так і економіки країни в цілому.

2.2 Аналітична оцінка стану та розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні за 3–5 років

Страхування життя є важливою складовою фінансового забезпечення, яке може гарантувати збереження рівня життя при настанні таких подій, як втрата годувальника, при необхідності отримання медичних послуг, освіти, забезпечення життя з настанням пенсійного віку тощо

Вже давно в світі страхування життя є одним з найголовніших напрямків страхування. Більшість розвинених країн світу мають відповідний високий рівень страхування життя. Однак, на сьогоднішній день, український ринок страхування життя є не досить розвиненим в порівнянні з провідними країнами Європи та світу. Даний напрямок страхування потребує більшої уваги в Україні.

На 1 вересня 2022 року у Державному реєстрі фінансових установ (ДРФУ) зареєстровано 140 страхових компаній, із яких 13 спеціалізуються на страхуванні життя. Важливо відзначити, що всі страховики внесені до ДРФУ є ліцензованими.

Страхові премії за страхування життя є важливою складовою, починаються ризиками та потребами застрахованої особи, а також фінансовими можливостями страхувальника[11]. Переглянемо ТОП-5 страховиків життя за преміями, таблиця 2.5.

Таблиця 2.5 – ТОП-5 страховиків життя за преміями, 1 квартал 2023 року (тис. грн.)

ТОП-5 страховиків життя	Премії за 1 квартал 2023 року
МЕТЛАЙФ	540 647 тис. грн.
ТАС	122 528 тис. грн.
РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	95 188 тис. грн.
УНІКА ЖИТТЯ	85 238 тис. грн.
ARX LIFE	73 297 тис. грн.

Як бачимо з таблиці перше місце посідає страхова компанія МЕТЛАЙФ з страховою премією 540 647 тис. грн, друге місце посіла страхова компанія ТАС.

Різновидів страхових послуг і програм в нашій країні багато. Всі вони діляться на дві групи - обов'язкові та добровільні. Переглянемо з рисунка 2.4 основні види страхових послуг за 2022 рік.

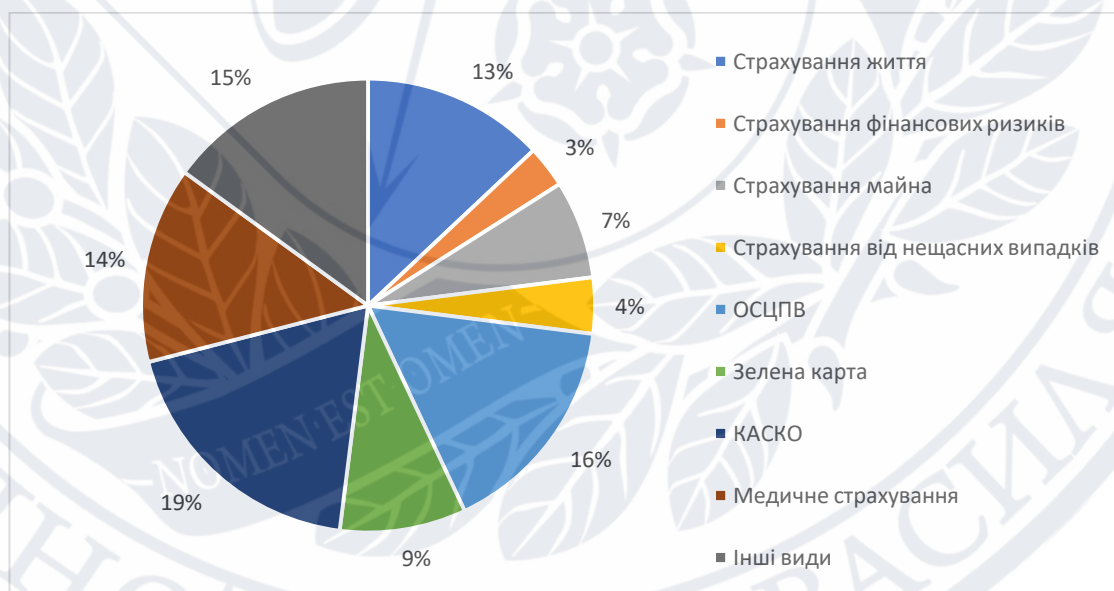

Рисунок 2.5 – Види страхових послуг за 2022 рік

Як бачимо з рисунку 2.5 у 2022 році 44 % страхових премій припадає на різні види автострахування, такі як ОСЦПВ, Зелена карта та КАСКО. У період воєнного періоду цей вид страхування став більш значущим у

портфелі страхових послуг, займаючи більшу частку у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, коли ця частка становила 36 %.

Особисте страхування, яке включає ДМС, страхування від нещасних випадків та страхування життя, складає 31 % від загальної суми страхових премій.

З наведеної таблиці 2.6 можемо проаналізувати що 2021 рік показує зменшення обсягу валових страхових виплат із страхування життя на 18,3 % порівняно з 2020 роком, зниження становилося з 704,9 млн грн у 2020 році до 575,9 млн грн у 2021 році.

Таблиця 2.6 – Структура страхових виплат за 2020–2021 рр.

Види страхування	Страхові виплати, млн грн.				Темпи приросту, %	
	Валові		Чисті		Валових виплат	Чистих виплат
	2020	2021	2020	2021	2021/2020	
Страхування життя	704,9	575,9	704,9	575,9	-18,3	-18,3
Інші, ніж страхування життя	12 158,5	13 762,4	11 727,7	13 464,6	13,2	14,8
Всього	12 863,4	14 338,3	12 432,6	14 040,5	11,5	12,9

Давайте розглянемо діаграму, яка представляє структуру валових страхових виплат із страхування життя на 31 грудня 2022 року. рисунок 2.6.

Рисунок 2.6 – Склад валових страхових виплат у сфері страхування життя на 31.12.2022 р.

Структура страхових виплат зі страхування життя показує що за договорами страхування життя, більша частина виплат припадає на накопичувальні страхові угоди. Рівень страхових виплат, що відображає співвідношення валових страхових виплат до загальних валових страхових премій, в цьому сегменті у 2022 р. теж знизився, і становить 15,2 % (у 2021 р. – 22,5 %).

Важливо відзначити, що на кінець третього кварталу 2021 року цей показник зріс до 20,5 %. Щодо кількості укладених договорів страхування життя, варто зауважити, що у 2022 році цей показник зменшився на 148 55 тис. одиниць в порівнянні з попереднім роком і становив 1,35 млн одиниць. Важливою проблемою розвитку страхування життя є низька платоспроможність населення [13]. Багатьом українцям важко дозволити собі якісний страховий поліс зі страхування життя, що змушує їх обмежувати витрати на базові потреби, і, відповідно, обирають відмову від страхування.

Зв'язок між сумами страхових внесків, отриманих від громадян за страхові поліси життя, та рівнем доходів населення виявляється прямою залежністю. Зменшення доходів українців спричиняє зниження сум, які надходять від страхових внесків, і кількості укладених страхових угод.

Показник, що визначає рівень страхового покриття на одну особу у страхуванні життя, в Україні відображається на рівні лише 2,3 долара США у доларовому еквіваленті. Максимальне значення цього показника за досліджуваний період відзначилося у 2013 році й становило 7,2 долара США.

Отже, цей показник має тенденцію до подальшого зниження, що обумовлено девальвацією національної валюти, так і обмеженим попитом на страхові послуги у сфері життєвого страхування. Зниження показника відображає низький рівень зацікавленості населення у страхуванні. Більшість людей в Україні вважають страхування життя або життя близьких потрібним лише у надзвичайних обставинах. Деякі дослідники відзначають перевагу

банківського страхування життя, зокрема, у формі страхування позичальників споживчих кредитів, яке складає понад 90 % в структурі страхових премій.

Низький рівень проникнення страхування в Україні пояснюється обмеженим рівнем довіри до страхових компаній, що має своє коріння у негативному досвіді страхування за радянських часів. Також важливим фактором є відсутність конкретних державних гарантій отримання страхових виплат у випадку банкрутства страховика чи його шахрайських дій. Ці обставини впливають на відсутність впевненості серед населення щодо надійності та ефективності страхових послуг. На сьогоднішній день на ринку страхування життя спостерігається проблематична практика деяких агентів, що відображає недобросовісність у їхній діяльності, яка шкодить розвитку страхової культури та підтриманню високого реноме страхування.

Отже, з проведеного дослідження можна зробити висновок, що стан розвитку ринку страхування життя в Україні залишає бажати кращого і не відповідає стандартам ринкової економіки. Проте, варто відзначити позитивні кроки, які Україна робить у напрямку створення більш захищеної системи страхування життя для захисту інтересів учасників страхових відносин.

2.3 Оцінка діяльності страхової компанії ПрАТ «Країна» щодо надання послуг зі страхування життя за 3-5 років

Страхова компанія «Країна» була заснована в 1994 році. На даний момент компанія отримала ліцензії на 27 видів послуг зі страхування, серед яких автострахування, медстрахування, туристичне страхування, страхування майна та страхування домашніх вихованців. Організація стабільно в українському рейтингу страхових компаній ТОП-30 за розміром страхових виплат. СК «Країна» володіє асоційованим членством в Моторному (транспортному) страховому бюро України.

ПАТ СК «Країна» представлена у 29 регіональних дирекцій та 30 центрів продажів. Це дозволяє їй охоплювати всю територію країни. На кінець 2019 року компанія має 451 217 клієнтів і працює над задоволенням їхніх потреб за допомогою власних колл-центрів та послуг асітансу у Києві, Кривому Розі, Вінниці та Запоріжжі. Головна мета ПАТ СК «Країна» - стати лідером на внутрішньому ринку страхування. Їхня місія полягає в забезпеченні доступного, надійного та цілодобового страхового захисту для клієнтів. Керівництво компанії знаходиться в Головному офісі, який розташований в Києві [14].

Статутом ПАТ СК «Країна» передбачено основний напрям його діяльності, який включає здійснення страхування, перестраховання і фінансову діяльність, пов'язану з формуванням, розміщенням та управлінням страховими резервами. У табл. 2.7 наведемо коротку інформаційну карту ПАТ СК «Країна»

Таблиця 2.7 – Інформаційна карта ПАТ СК «Країна»

№	Найменування статті	Значення
1	Назва страхової компанії	публічне акціонерне товариство страхова компанія «Країна»
2	Назва підприємства на англійському	JOINT-STOCK INSURANCE COMPANY KRAYINA (JS KRAYINA IC)
3	Скорочена назва підприємства	ПАТ СК «Країна»
	Адреса	м. Київ, вул. Електриків, буд. 29А
4	Код ЄДРПОУ	20842474
5	Дата реєстрації	08.08.1994
6	Директор	Мороз Леонід Іванович
7	Середня кількість працівників	339 осіб
8	Офіційна веб-сторінка	https://krayina.com/ru
9	Кількість клієнтів	451217 клієнтів

Вищий орган управління страхової компанії - загальні збори акціонерів.

Компетентність акціонерних зборів входять:

— визначення стратегічних напрямків роботи страхової компанії;

- твердження регламентуючих документів;
- обрання правління;
- обрання наглядової ради;
- в разі необхідності приймає рішення про ліквідацію страхового товариства [15].

Виконавчий орган страхової компанії - дирекція - здійснює керівництво діяльністю і представляє страхову компанію при укладанні договорів і угод з іншими юридичними і фізичними особами.

Особовий склад страхової компанії за характером діяльності підрозділяється на:

- членів правління;
- співробітників правління (головний менеджер, заступники головного менеджера);
- начальників відділів;
- інших службовців страхової компанії.

Менеджер компанії здійснює оперативне керівництво, організовує горизонтальний поділ праці в компанії, контролює поточну роботу.

Головний бухгалтер страхової компанії відповідає за складання фінансової звітності підприємства. Його обов'язки охоплюють всі аспекти фінансової діяльності компанії. Ця посадова особа несе адміністративну і кримінальну відповідальність за виконання страховою компанією податкових зобов'язань.

Виконавчий директор - це високопосадова особа у компанії, що відповідає за стратегічне керівництво та оперативний управлінський процес. Вони керують щоденним функціонуванням підприємства, здійснюють важливі управлінські рішення та координують діяльність ключових відділів компанії. Їхні обов'язки часто включають стратегічне планування, взаємодію з іншими керівниками, встановлення цілей для компанії та забезпечення їх виконання.

Головний юрист це особа, відповідальна за всі правові аспекти діяльності компанії. Їх обов'язки включають управління юридичним відділом, надання правових консультацій в комплексі питань, що стосуються діяльності компанії, а також розробку стратегій уникнення правових ризиків та вирішення конфліктних ситуацій з точки зору права.

Компанія прагне зайняти лідерські позиції на внутрішньому ринку та охопити найбільший сегмент у всіх 27 напрямках страхування, які наразі здійснює ПАТ СК «Країна». Страхування через цю компанію - це надійний спосіб зберегти здоров'я та фінанси сім'ї, а також захистити нерухомість та рухоме майно. Основними напрямками діяльності ПАТ СК «Країна» є п'ять видів страхування: добровільне медичне страхування, корпоративне КАСКО, страхування майна, відповідальності та аграрне страхування [14]. Опис цих напрямків страхової діяльності ПАТ СК «Країна» наведемо на рисунку 2.6.

Основні напрями діяльності ПАТ СК «Країна»

Добровільне медичне страхування - це гнучкий підхід, який враховує усі ключові аспекти для функціонування будь-якої корпорації. ПАТ СК «Країна» пропонує зручні умови та індивідуальні підходи, а також гнучкі тарифи. Існує можливість створення спеціальних умов для вирішення випадків, що не є страховими. ПАТ СК «Країна» співпрацює з 4000 медичними закладами на території України та постійно розширює партнерську базу.

Корпоративне страхування КАСКО це сукупність заходів, які охоплюють різні ситуації, узгоджені з потребами клієнтів.

Страхування майна, яке включає нерухомість, внутрішнє обладнання будівель, меблі, офісне устаткування, техніка, запаси сировини або готової продукції на складах, машини, інвентар та технологічне обладнання.

Страхування відповідальності - це форма страхування для підприємств, які несуть відповідальність за збитки, завдані в ході їхньої діяльності. Відповідальність може бути передана суб'єкту господарської діяльності, орендарю, перевізнику, роботодавцю, організатору, виробнику товарів та іншим.

Аграрне страхування, включає в себе захист майбутніх врожаїв, страхування посівів та урожайності за індексом.

Рисунок 2.6 – Основні напрями діяльності ПАТ СК «Країна»

Позиція в рейтингу відображає деякі ключові аспекти фінансової стійкості, надійності та конкурентоспроможності страхової компанії, що робить цей показник важливим для клієнтів, інвесторів та самої компанії, переглянемо таблицю 2.7.

Таблиця 2.8 – Позиції в рейтингах страхових компаній

Тип страхування	Позиція в рейтингу	Премії, тис. грн	Виплати, тис. грн
КАСКО	19 місце з 25	30 тис.	16 тис.
ОСЦПВ	20 місце з 25	57 тис.	19 тис.
ДСАЦВ	19 місце з 25	2,2 тис.	367
Медичне страхування	9 місце з 25	69 тис.	45 тис.
Туристичне страхування	23 місце з 24	464	-

Отже як бачимо з таблиці 2.8, ПАТ СК «Країна» займає 9 місце в рейтингу з медичного страхування, це вказує на те що страхова компанія приділяє багато уваги цьому виду страхування [16].

Таблиця 2.9 – Позиції в рейтингах страхових компаній з фінансових показників ПАТ СК «Країна»

Тип показника	Позиція в рейтингу	Сума / %
Валові премії	21 місце з 30	172 тис.грн
Рівень виплат	5 місце з 30	48.57%
Активи	22 місце з 30	321 тис.грн
Розмір капіталу	19 місце з 30	144 тис.грн

Як бачимо з таблиці 2.9, що страхова компанія має гарний рейтинг з рівня виплат та займає 5 місце з 30 по Україні, також посідає 19 місце з розміру капіталу [17].

Таблиця 2.10 – Основні показники діяльності АТ «СК «Країна» за 2023–2022 р.

Показники	I квартал 2023 року (31.03.2023)	I квартал 2022 року (31.03.2022)	Зміна	Темп приросту, %
Активи всього, тис. грн.	315 340	337 025	-21 685	-6,43 %
Власний капітал, тис. грн.	139 433	155 574	-16 141	-10,38 %
Валові зобов'язання, тис. грн.	175 907	181 451	-5 544	-3,06 %
<i>Покриття власним капіталом зобов'язань страховика, %</i>	79,27 %	85,74 %	-6,47	-
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	58 818	62 123	-3 305	-5,32 %
<i>Покриття грошовими коштами зобов'язань страховика, %</i>	33,44 %	34,24 %	-0,80	-
Валові премії, всього, тис. грн.	76 633	125 173	-48 540	-38,78 %
Частина страхових премій, належна перестраховикам, тис. грн.	3 313	2 506	807	32,20 %
<i>Співвідношення між преміями, що належать перестраховикам, та валовими преміями, %</i>	4,32 %	2,00 %	2,32	-
Страхові виплати та відшкодування, тис. грн.	40 988	60 281	-19 293	-32,01 %
<i>Співвідношення між виплатами та валовими преміями, %</i>	53,49 %	48,16 %	5,33	-
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	-1 174	3587	-4 761	-132,73 %
<i>Рентабельність продаж, %</i>	-1,53 %	2,87 %	-4,40 п.п.	-
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	335	942	-607	-64,44 %
<i>Рентабельність власного капіталу, %</i>	0,24 %	0,61 %	-0,37 п.п.	-

1. З таблиці 2.10 ми бачимо що за період з 31.03.2022 до 31.03.2023 власний капітал АТ «СК «Країна» зменшився на 10,38 % до 139,43 млн грн, а валові зобов'язання знизилися на 3,06 % до 175 91 млн грн. Більші темпи зниження власного капіталу призвели до зменшення рівня покриття власним капіталом зобов'язань Страховика на 6,47 до 79,27 %. Отже, незважаючи на зниження, станом на початок іншого кварталу 2023 року АТ «СК «Країна» було добре забезпечене власним капіталом.

2. Обсяг грошових коштів та їх еквівалентів у АТ «СК «Країна» за період з 31.03.2022р. до 31.03.2023 р. зменшився на 5,32 % до 58,82 млн грн,

проте рівень покриття грошовими коштами зобов'язань Страховика практично не змінився і станом на початок другого кварталу 2023 року становив 33,44 %. При цьому, Агентство зазначає, що станом на 31.03.2023р. Страховик сформував портфель поточних фінансових інвестицій в ОВДП на суму 31,296 млн грн, що позитивно впливало на забезпеченість АТ «СК «Країна» ліквідними активами. Отже, у сукупності ліквідні активи (грошові кошти та ОВДП) покривали 51,23 % зобов'язань Страховика.

3. За перший квартал 2023 року АТ «СК «Країна» зібрало на 38,78 % менше валових премій ніж за перший квартал 2022 року. При цьому частка страхових премій, належна перестраховикам, зросла на 32,20 %, а їхня частка у структурі валових премій Компанії збільшилася на 2,32 до 4,32 %. Агентство зазначає, що зменшення валових премій Страховика в аналізованому періоді пов'язане із загальним спадом ділової активності в країні внаслідок нападу росії та введення в Україні воєнного стану.

За перший квартал 2023 року АТ «СК «Країна» було здійснено на 32,01 % менше страхових виплат та відшкодувань ніж за аналогічний період 2022 року, проте співвідношення між виплатами та валовими преміями зросло на 5,33 в.п. до 53,49 %, що є високим показником для non - life компаній на українському страховому ринку.

4. За підсумками діяльності у першому кварталі 2023 року чистий прибуток АТ «СК «Країна» становив 0,34 млн грн, що на 64,44 % менше ніж за перший квартал 2022 року.

5. Агентство зазначає, що згідно із наданою АТ «СК «Країна» звітністю, станом на 31.03.2023р. Страховик дотримувався встановлених законодавством критеріїв і нормативів.

Таким чином, аналіз звітності та результатів роботи АТ «СК «Країна» за перший квартал 2023 року показав: хороший рівень покриття власним капіталом зобов'язань, достатній рівень забезпечення високоліквідними та ліквідними активами, високий рівень виплат та наявність чистого прибутку.

Агентство зазначає, що поточний рівень рейтингу визначає ймовірність дефолту в разі роботи страховика за звичайних обставин та не враховує форс-мажорні обставини, а також дію інших обставин непереборної сили [18].

Виходячи з аналізу страхової компанії можна сформулювати ряд найбільш важливих правил формування і регулювання:

— страховий маркетинг грає ключову роль у розвитку та вдосконаленні діяльності страхової компанії. Перетворення роботи організації відповідно до принципів маркетингу дозволяє інтегрувати та координувати всі аспекти її діяльності, спрямовані на досягнення прибутку, ґрунтуючись на створенні та забезпеченні задоволення для клієнтів.

— для захисту споживача і економіки загалом, важливо ухвалити відповідні нормативні акти, які були б добре обґрунтовані та здійснені на розумних основах.

— при здійсненні страхової діяльності необхідно мати вистачаючі фінансові ресурси та операційну платоспроможність, а також працювати з відповідними тарифами, що відповідають сучасним умовам ринку.

— впровадження сучасних інформаційних технологій.

Економічні виклики воєнного часу значно посилили проблеми страхового ринку. На перших етапах воєнного вторгнення країни агресора на територію України було втрачено певну частину постійних клієнтів, які мігрували, емігрували чи загинули. Відновлення та розширення зв'язків забезпечило певні темпи відновлення ринку, однак ці взаємовідносини потребують удосконалення. Зокрема, з боку компанії повинно бути розроблені і впроваджені програми страхування ризиків у тих сферах, які нині стали пріоритетними: будівництва, енергетики, інфраструктури, аграрного виробництва та інших, які сприятимуть відбудові економіки держави.

Також велика проблема на ринку страхових послуг це недовіра населення. Українці мають свої сумніви стосовно страхових компаній з кількох причин:

- загальний страх перед можливістю бути обманутими, оскільки в бізнес-середовищі панує високий рівень недовіри, і кожен прагне збагатитися за рахунок інших;
- високі тарифи в Україні призводять до того, що люди не розуміють, чому потрібно витратити гроші на страхування, коли вже й так навіть на сімейний бюджет важко знаходити кошти;
- страхові компанії сильніше юридично захищені, на відмінну від споживачів страхових послуг;
- -страховики з радістю продають послуги і часто неохоче повертають гроші;
- страховики не гарантують, що громадянин дійсно отримає необхідну страхову виплату незалежно від страхового випадку;
- нерозуміння населення в страховій системі, наскільки вигідний і наскільки потрібний страховий поліс.

Дотримуючись таких орієнтирів, як:

- підвищення рівня страхової культури в країні;
- спрямування своєї діяльності на довгострокові і взаємовигідні відносини з клієнтами;
- підтримування високої якості і постійне вдосконалення страхових продуктів;
- забезпечення постійної надійності страхової компанії;
- проведення потужної інформаційної кампанії стосовно усіх переваг страхування, що дасть змогу проінформувати населення про страхові послуги і тим самим залучить нових клієнтів у страхування.

Якщо страховики будуть своєчасно виплачувати страхові відшкодування й добросовісно виконувати свою роботу, підвищувати страхову грамотність громадян, то страховий ринок в найближчому майбутньому стане однією із розвинених галузей фінансів в Україні.

Отже, ПАТ СК «Країна» – це українська страхова компанія, що спеціалізується на наданні різноманітних програм та послуг у сфері страхування. Вона має широкий спектр клієнтів, серед яких як фізичні, так і юридичні особи. Компанія володіє ліцензіями на 27 видів страхування та на кінець 2019 року налічувала понад 350 тисяч клієнтів, 96 % з яких є постійними. Головними напрямками страхування в ПАТ СК «Країна» є добровільне медичне страхування, корпоративне страхування КАСКО, захист майна, страхування відповідальності, а також страхування аграрного сектору. Аналіз показників діяльності показали, що ПАТ СК «Країна» є досить успішною страховою компанією.

Висновки до розділу 2

Сучасні напрями розвитку страхового ринку України відзначаються повільними темпами прогресу, що є результатом ряду складних факторів. Ці фактори, як політичного, економічного, соціального, так і технологічного характеру, впливають на обмежену та нестабільну динаміку у сфері страхування. Деякі з цих факторів виникли ще до періоду конфлікту, тоді як інші є прямим наслідком складних умов воєнного часу.

Не дивлячись на ці виклики, страховий ринок України активно працює над удосконаленням своїх інструментів та має значні перспективи. Ці зусилля можуть позитивно позначитися не лише на самому ринку страхування, а й на економіці країни в цілому.

Аналіз показав, що кількість страхових компаній в Україні зменшилась на 30 протягом одного року. Автострахування виявилось лідером серед інших страхових послуг, займаючи частку у 44%.

Показники проникнення та щільності страхування за період 2017-2021 років вказують на надзвичайно низький рівень розвитку страхового ринку в Україні.

ПАТ СК "Країна" є вітчизняним страховим підприємством, активним у сфері страхування. Вони пропонують своїм клієнтам різноманітні програми та послуги з широкого спектру страхування.

Аналіз фінансової звітності та результатів роботи АТ "СК КРАЇНА" за перший квартал 2023 року підтвердив наступні важливі показники: високий рівень покриття зобов'язань власним капіталом, достатню ліквідність та високу рівень виплат, а також наявність чистого прибутку. Аналіз показників діяльності свідчить про успішність діяльності ПАТ СК "Країна" у сфері страхування.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

3.1 Концепція вдосконалення розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні

Страхування життя не лише впливає на фінансові аспекти та витрати в економіці, але й є ключовим інструментом соціального захисту населення, вирішуючи низку суспільних проблем та створюючи джерело інвестицій в країну. Це створює потребу у модернізації цієї галузі та визначенні стратегій розвитку для майбутніх перспектив [19].

Сучасний ринок страхування життя в Україні є менше розвиненим та потребує значних змін. Серед усіх криз, що вплинули на українську економіку та фінансову сферу, військово-політична та економічна нестабільність останніх років має найбільший вплив на цей сегмент страхового ринку. Це призвело до скорочення кількості компаній, які працюють у сфері страхування життя, та зміцнення позицій кількох ключових учасників, що відбувається через монополізацію ринку. Проте, навіть у світлі цих труднощів, найбільші компанії продовжують свою діяльність у цьому напрямі та досягають позитивних результатів.

Страховому ринку України притаманні певні проблеми та особливості, які виникли ще до війни та збільшились через військові дії на всій території країни.

Зокрема, серед політичних проблем можна виділити відсутність досконалого законодавства щодо сприяння розвитку страхового ринку, формування і використання страхових резервів, перешкоджання проведенню сумнівних операцій. Серед проблем економічного вектору можна акцентувати увагу на проблемі використання страхування для ухилення від сплати податків або виведення капіталу через нього [20]. Найбільш значущою

проблемою соціального характеру можна визнати низьку платоспроможність населення та недостатній рівень довіри до операторів страхового ринку. Можна виділити кілька технологічних проблем, які впливають на ринок страхування, таких як: нестабільність структури активів багатьох страхових компаній у відношенні до їх зобов'язань; потреба в поліпшенні якості послуг; розширення переліку доступних сервісів; потреба у вдосконаленні управління та обслуговування через інноваційність; відсутність програм страхування військових ризиків; тимчасові обмеження у обслуговуванні певної частини клієнтів.

У сфері страхування шахрайство стоїть серйозною проблемою. Одним із рішень цієї проблеми є розробка ефективних заходів протидії шахрайству, які включають створення висококваліфікованих служб боротьби з шахрайством в кожній окремій страховій компанії наряду з наявними службами безпеки. Важливим є розвиток власної мережі продажів та послуг з вартістю, що відповідає середнім показникам на ринку.

Низький рівень споживання страхових послуг, порівняно з розвинутими країнами, є ще однією проблемою. Підвищення довіри громадян до страхових компаній можна досягти через створення позитивного іміджу компанії, проведення рекламних та PR-кампаній, а також організацію громадських заходів. Важливо, щоб страхові компанії були відповідальними і надійними партнерами, що виконують свої зобов'язання щодо виплати відшкодувань. Також важливо активно використовувати рекламу та ЗМІ для розповсюдження інформації про добровільні види страхування серед громадян.

Страхування життя відіграє важливу роль у соціальному захисті населення та є значним джерелом інвестицій у країну. Остання тривала економічна криза в Україні викликала різке погіршення фінансового стану громадян та зниження рівня життя. Внаслідок цього, багато людей не мають вільних коштів для звернення до послуг страхових компаній, що

спеціалізуються на страхуванні життя [37]. Важливо відновити довіру населення до страхових компаній, яка зазнала значного падіння через нечесних учасників ринку. Необхідно донести до громадян ідею, що страхування життя та загалом страхування є важливим механізмом для соціально-економічного захисту населення.

При визначенні пріоритетів у розвитку страхування життя велика увага має бути приділена економічним аспектам його функціонування. Дослідження, проведені вченими, на основі вивчення досвіду економічно розвинених країн, свідчать, що формування повноцінного добровільного ринку страхування життя буде можливим за умови підвищення середньої заробітної плати до рівня, еквівалентного 500 доларів США на місяць [21]. Вчені вказують, що при заробітній платі нижче вказаної суми не можна очікувати зростання попиту на послуги страхування життя та активізації їх продажу.

Також, важливим аспектом є страхове законодавство у формуванні стратегії страхування ризиків, що пов'язані з життям, законодавство визначає "правила гри" для учасників страхового ринку, регулює порядок надання послуг і методи державного контролю [41]. Україна має відносно повно розроблене страхове законодавство, але все ж потребує постійного удосконалення, змін та доповнень.

Розвиток страхування життя в Україні обмежується різними об'єктивними та суб'єктивними факторами. Головними факторами є відсутність достатнього платоспроможного попиту на страхові послуги через низький життєвий рівень населення, обмеженість корпоративних фінансів, нестабільність податкової системи та відсутність економічних стимулів для розвитку цієї галузі [31].

Розвиток системи страхування життя має стати одним із основних завдань держави тому що:

Проблема інвестиційних ресурсів: Однією з головних проблем є відсутність можливості виділення необхідних інвестицій для розвитку особистого страхування, включаючи страхування життя.

Компенсація дефіциту соціальних гарантій: Особисте страхування стає засобом компенсації нестачі державних соціальних гарантій. Наприклад, довгострокове особисте страхування, таке як пенсійні ануїтети, забезпечує додатковий дохід, незалежно від розміру державних виплат, зокрема у випадку старості чи інвалідності [39]. Це допомагає зменшити фінансове навантаження на державний бюджет і спрямувати ресурси на соціальний захист населення.

Створення нових робочих місць: Розвиток особистого страхування потребує значних людських ресурсів та наукових досліджень, що може призвести до появи нових робочих місць.

Ці аспекти ставлять розвиток системи страхування життя у центр уваги держави як ефективного способу забезпечення фінансової стабільності та соціального захисту громадян.

Задля підвищення ефективності функціонування ринку послуг зі страхування життя в Україні було сформовано концептуальні підходи (див. рисунок 3.1).

Формування концептуальних підходів щодо підвищення рівня розвитку ринку послуг зі страхування життя є основою для зміцнення стабільності в рамках загальної стратегії побудови стабільно та ефективно функціонуючої фінансової ланки, яка надає різноманітний спектр послуг з метою задоволення максимальної кількості клієнтів.

Рисунок 3.1 – Концепція розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні

Мета концептуального підходу полягає в підвищенні ефективності діяльності страховиків на ринку страхування життя в Україні.

Для наукового обґрунтування Концепції потрібно визначити ключові принципи, які будуть лежати в основі її формування. Термін "принцип" означає базове правило чи засаду, що утворює основу будь-якого положення, теорії чи наукового підходу. До таких основних принципів можна віднести:

— принцип ефективності вказує на наявність ефекту від впроваджених заходів;

— принцип науковості, який передбачає використання наукових методів та підходів щодо аналізу даних;

— принцип системності вказує на те, що зміна в стані одного елемента в системі може призвести до змін у стані всього об'єкта аналізу через взаємодію та взаємозалежність компонентів системи;

— принцип відповідності вказує на те, що процес розробки заходів та прийняття рішень про їх впровадження має бути гармонізований з основною метою розвитку страхового ринку та відповідати його потенціалу та можливостям;

— принцип компетентності покладає відповідальність за розробку заходів та системи їх впровадження для забезпечення збалансованого розвитку страхового ринку в умовах структурних змін економіки на висококваліфікованих фахівців;

— принцип комплексності передбачає глибоке вивчення взаємозв'язків причин, оцінку вхідних параметрів у страховій сфері, їх зміну та розвиток у просторі та часі з використанням різноманітних кількісних та якісних показників;

— Принцип прозорості передбачає, що учасники страхового ринку, особливо страхувальники, мають доступ до великих обсягів достовірної інформації;

— принцип об'єктивності передбачає глибинне обґрунтування передбачених заходів.

Мета і принципи, які були визначені, втілюються через вирішення таких завдань:

- Здійснення ефективного, прозорого, державного нагляду за страховим ринком;
- Створення нових продуктів страхування та покращення діючих страхових послуг;
- Інтеграція страхового ринку України до світового фінансового сектору;
- Відновлення довіри населення до страхових компаній;
- Впровадження ефективних заходів для захисту прав споживачів і запобігання шахрайству у сфері страхування.

Для вирішення вищезгаданих завдань, потрібно застосувати наступні заходи:

Забезпечення ефективного і прозорого регулювання з боку НБУ, яке буде неупередженим і призведе до того, що страхові компанії будуть працювати за уніфікованими правилами та в однакових умовах на страховому ринку України. Забезпечення доступності інформації про роботу наглядових органів та результати їхньої діяльності для громадськості. Встановлення чітких та сучасних правил, які відповідають сучасним викликам та потребам ринку, для забезпечення ефективного контролю та дотримання стандартів.

Створення різноманітних та привабливих страхових продуктів, які відповідають потребам різних груп населення. Покращенні якості страхових продуктів у сфері страхування життя та підвищенні кваліфікації страхових фахівців. Наприклад, страхування для молоді, пенсіонерів чи спеціальні пакети для різних професійних категорій.

Адаптація українських норм страхової діяльності до загальносвітових стандартів, що пришвидшить інтеграцію страхового ринку України у

світовий фінансово-економічний простір і надасть змогу розвиватися і конкурувати вітчизняним страховикам із іноземними страховиками.

Проведення потужної інформаційної кампанії стосовно усіх переваг страхування, що дасть змогу проінформувати населення про страхові послуги і тим самим залучить нових клієнтів у страхування.

Впровадження реального захисту прав споживачів і недопущення шахрайства у страховій сфері. Важливо ретельно перевіряти ідентифікацію клієнтів, їхні дані та обставини при поданні заявок на страхування. Проведення аналізу ризиків та виявлення нетипових, підозрілих сценаріїв, які можуть бути спробами шахрайства.

Для підвищення ефективності страхової діяльності в Україні можна врахувати такі аспекти:

- Зростання економіки України, що сприятиме розвитку страхового ринку;
- Підвищення рівня добробуту населення, що збільшить інтерес до страхових послуг;
- Розвиток страхової культури серед населення для свідомого вибору страхових продуктів;
- Впровадження новітніх технологій у сфері страхування для оптимізації процесів та покращення обслуговування клієнтів;
- Збільшення інвестицій у страховий бізнес для покращення фінансової стійкості та розширення послуг.

Концептуальні підходи до підвищення ефективності передбачають досягнення певних цілей за спільної участі держави, страхового бізнесу та суспільства. Ясно визначені завдання таких підходів допомагають створити змістовну та успішну стратегію.

Серед інтересів суб'єктів страхової діяльності можна відзначити наступне:

- Мінімізація фінансових ризиків: Зниження фінансових втрат і ризиків є ключовим для страхових компаній;
- Збільшення капіталізації національних страхових компаній: Розвиток та зміцнення фінансових можливостей внутрішніх страховиків важливий для стабільності ринку;
- Виходження національних страховиків на іноземні ринки: Розширення діяльності за межами країни сприяє росту страхового бізнесу;
- Ефективна нейтралізація наслідків загроз: Здатність страховиків ефективно управляти та компенсувати наслідки ризикованих ситуацій;
- Покращення показників ефективності функціонування ринку страхових послуг: Оптимізація процесів та підвищення якості послуг для загального розвитку ринку.

Такий вид страхової послуги, як страхування життя, може значно зменшити негативні наслідки соціальних ризиків. Воно надає гарантію безпеки та має потенціал підвищити якість життя людини. Крім того, страхування життя може забезпечити додаткову фінансову підтримку у разі нещасного випадку або втрати годувальника сім'ї.

Отже, реалізація концепції розвитку ринку послуг зі страхування життя в Україні дозволить вирішити наявні проблеми і тим самим підвищити рівень розвитку ринку послуг із страхування життя, що сприятиме сталому річному зростанню ринку страхових послуг в Україні, забезпечить його перетворення в ефективний інструмент соціального захисту громадян та важливе джерело інвестиційних ресурсів у подальшому.

3.2 Вплив різних факторів на розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні

Страхування життя відіграє не лише роль у фінансових відносинах та як джерело інвестицій для економіки країни, але й виступає важливим інструментом соціального захисту населення, що дозволяє вирішувати різноманітні суспільні проблеми. Важливість страхування життя визначає необхідність модернізації цього сегмента та визначення перспектив його розвитку.

Страхування життя для людей відіграє кілька ключових ролей:

1. **Фінансовий захист:** Надає фінансову безпеку для сімей у разі смерті основного годувальника родини. Виплата страхової суми допомагає сім'ї змінити фінансові плани та подолати втрату доходу.
2. **Допомога при непередбачених обставинах:** Виплата страхової суми може використовуватися для оплати медичних витрат при тяжких захворюваннях, відшкодування фінансових втрат у випадку травм або інвалідності.
3. **Створення спадщини:** Страховий поліс може бути частиною спадщини для наступних поколінь, забезпечуючи фінансовий захист нащадкам.
4. **Інвестиційна можливість:** Деякі види страхових полісів, такі як накопичувальні життєві страхування, можуть слугувати інструментом накопичення коштів та інвестицій.
5. **Психологічний комфорт:** Надає почуття спокою та захищеності, забезпечуючи впевненість у фінансовій стабільності у разі негативних життєвих обставин.

Страхування життя є важливою частиною фінансового планування, яка дозволяє людям уникнути фінансових проблем у важкі часи та забезпечити захист для себе та своєї родини.

У багатьох країнах світу приділяється значна увага на рівень концентрації на внутрішньому ринку. Рівень концентрації на внутрішньому

ринку страхування вказує на ступінь домінування або розподіленості ринку між різними страховими компаніями. Цей показник вимірює, наскільки значущий вплив виконують обмежена кількість компаній чи одна компанія на загальний обсяг страхових послуг, наданих на внутрішньому ринку[35].

Для аналізу концентрації страхового ринку застосовано індекс Герфіндаля-Гіршмана. (див. рис. 3.2) Основна перевага цього показника полягає в його здатності чутливо реагувати на перерозподіл часток між різними компаніями, що діють на ринку. Якщо значення $HHI < 1000$ ринок вважається неконцентрованим, якщо ж $HHI > 1800$, то висококонцентрованим.

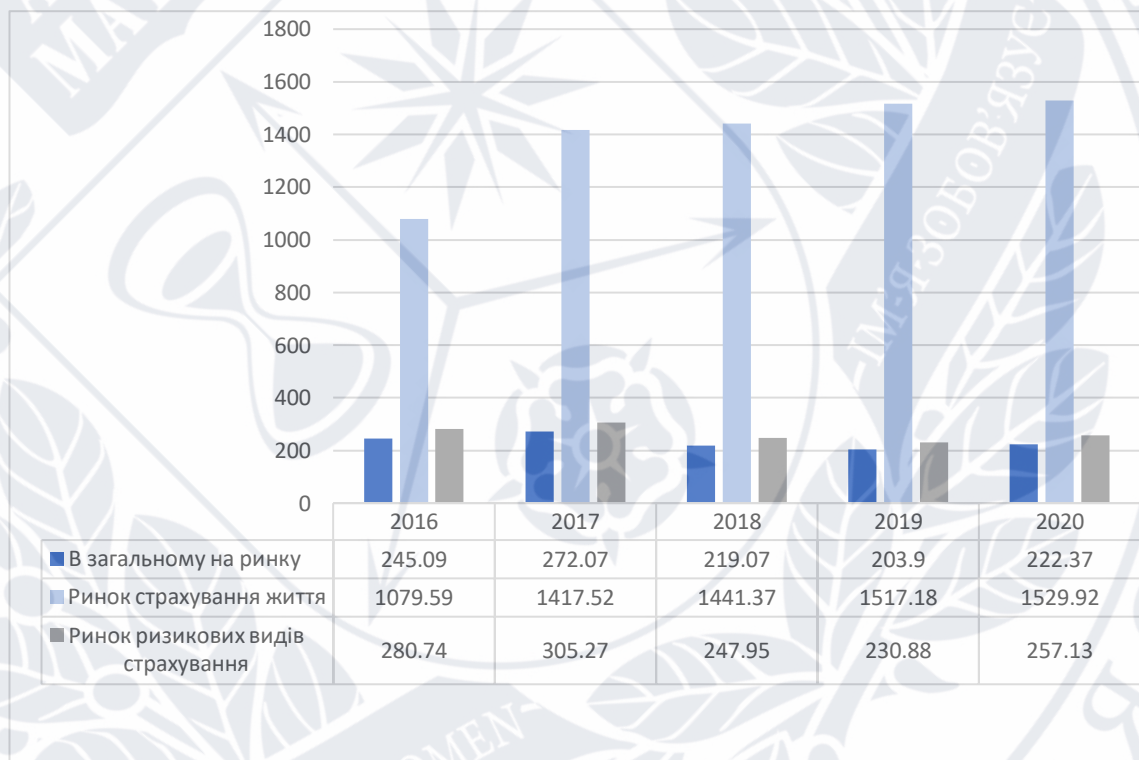

Рисунок 3.2 – Динаміка значення індекс герфіндаля-гіршмана у 2016–2020 роках

Відповідно до індексу Герфіндаля-Гіршмана, страховий ринок України в цілому є неконцентрованим, оскільки значення є значно менше 1000 [13]. Однак за досліджуваний період значення показника зменшилося. Індекс концентрації ринку страхування життя знаходився в межах 1000-1800 що вказує на те, що ринок страхування життя є помірно концентрованим або з помірною монополізацією.

Також, показник проникнення, або глибини ринку страхування, є ключовим показником для оцінки функціонування страхового ринку. Це відношення між страховими преміями та ВВП країни, що дає можливість визначити вплив страхування на економіку та соціальний розвиток.

Аналізуючи показник проникнення можна зробити невтішний висновок адже він має стійку тенденцію до зменшення, у 2022 році показник має значення 1,4%. Таке низьке значення показника проникнення страхування говорить про незначний вплив страхового сектору на соціальний та економічний розвиток України. Порівнянні з розвиненими країнами, рівень проникнення страхового ринку в Україні є значно нижчим. Наприклад, в Великобританії цей показник складає близько 15%, а в США - 10%. Зазвичай оптимальним для розвитку ринку страхування вважають показники у розмірі 7-8% [34].

Сучасна складна економічна ситуація перешкоджає державі повністю забезпечити громадян у медичному обслуговуванні, компенсації витрат при травматизмі на робочому місці чи втраті працездатності, а також вирішувати інші соціальні проблеми. Норми, що передбачені соціальними стандартами, не вистачають для покриття існуючої фінансової вразливості.

На ринок послуг зі страхування життя в Україні впливає безліч факторів:

1. Економічна ситуація: Рівень доходів населення, стабільність економіки та загальний фінансовий стан країни можуть впливати на здатність людей придбавати страхові поліси.
2. Законодавство та регулювання: Правила, що стосуються страхування життя, такі як вимоги до страхових компаній, обмеження та правила щодо страхових виплат, можуть визначати ринкові тенденції.
3. Демографічні фактори: Зміни в демографічній структурі населення, зростання або зменшення кількості людей в різних вікових групах, впливають на попит на страхові продукти.

4. Інновації та технології: Використання нових технологій у сфері страхування (наприклад, цифрові рішення, аналітика даних) може змінити способи пропозиції страхових продуктів та способи їх розповсюдження.

5. Конкуренція на ринку: Кількість та види страхових компаній, їхні стратегії маркетингу та ціноутворення впливають на ринкову динаміку.

6. Інвестиційні умови: Рівень прибутковості інвестицій, які роблять страхові компанії, може впливати на їхню здатність виплачувати страхові відшкодування [32].

7. Культурні особливості та усвідомленість ризиків: Рівень освіченості населення щодо необхідності страхування життя, культурні уподобання та ставлення до ризиків також впливають на ринок страхування

Такі фактори взаємодіють між собою, а їх вплив на ринок страхових послуг життя може змінюватися з часом відповідно до різних умов та обставин.

Протягом останніх довоєнних років розвиток страхового ринку України був стриманий через ряд внутрішніх та глобальних негативних чинників: політична нестабільність у країні, пандемія COVID-19, коливання на світовому ринку капіталів і інші. Війна на початку 2022 року значно поглибила цю проблематичну ситуацію і поставила перед ринком страхування нові виклики, які відобразилися як у роботі страхових компаній, так і в ефективності всього страхового ринку.

На перших етапах воєнного вторгнення країни агресора на територію України було втрачено певну частину постійних клієнтів, які мігрували, емігрували чи загинули. Відновлення та розширення зв'язків забезпечило певні темпи відновлення ринку, однак ці взаємовідносини потребують удосконалення. Зокрема, з боку страхових компаній повинні бути розроблені і впроваджені програми страхування ризиків у тих сферах, які нині стали пріоритетними.

У частині соціального вектору впливу на страховий ринок тривалими і системними проблемами виступають низька платоспроможність населення та недостатній рівень довіри до операторів страхового ринку[22].

Серед найбільших проблем, які гальмують розвиток страхового ринку в цілому та ринку страхування життя в Україні, можна виділити:

- недосконалість законодавчої бази: недоліки законодавства податків; недосконалість державного контролю за страховою діяльністю; недосконалість захисту прав споживачів послуг страхування; недостатнє регулювання страхового посередництва;

- нерозвиненість економіки в цілому: обмежений матеріальний стан населення; зростання рівня інфляції; відсутність інвестиційних можливостей, які б стали привабливими для страхових компаній; обмежений фінансовий стан більшості підприємств.

- низький рівень національного ринку та залежність від світових лідерів; вузька клієнтська база страховиків; нерозвиненість довгострокового страхування, недержавного пенсійного забезпечення; некваліфіковані розрахунки та невірні статистичні данні; власне недосконалість правил страхування; значна інформаційна незрозумілість страхового ринку; низький рівень кадрового та наукового забезпечення.

- малий рівень довіри населення;

- причини, що лежать у площині тіньової економіки: шахрайство; фіктивне «перестраховування»; легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом.

Проблеми, виявлені в цій галузі, вимагають розробки конкретних заходів для вирішення проблем та покращення діяльності страхових компаній, які займаються страхуванням життя. Значну роль у цьому процесі має відігравати держава, що має вживати заходів для підтримки страхової сфери загалом, а також спеціальних ініціатив для розвитку ринку страхування життя.

3.3 Зарубіжний досвід функціонування ринку послуг зі страхування життя ринку послуг зі страхування життя та можливість його адаптації до вітчизняних реалій

Зарубіжний досвід у сфері страхування життя є важливим для багатьох країн. Деякі країни, такі як Сполучені Штати Америки, Канада, країни Європейського Союзу та Японія, мають досвід розвиненого ринку страхування життя.

У цих країнах ринок страхування життя пропонує різноманітні види полісів, включаючи традиційне страхування життя, страхування на випадок критичних захворювань, а також страхування життя з інвестиційним компонентом, таке як пенсійне страхування.

Деякі країни розвивають програми державного страхування життя, які спрямовані на соціальний захист громадян у випадку смерті годувальника сім'ї. Ці програми можуть забезпечувати певний рівень фінансової підтримки родині в разі втрати основного доходу.

Також у більш розвинених ринках страхування життя спостерігається тенденція до інтеграції цього виду страхування з іншими фінансовими продуктами, наприклад, інвестиційними програмами або пенсійними планами.

Зарубіжний досвід показує, що розвинені ринки страхування життя здатні забезпечувати різноманітні та гнучкі фінансові продукти, спрямовані на захист інтересів та соціальний захист населення.

Європейський ринок страхових послуг представляє складну систему, в якій відбуваються різноманітні трансформації та інновації, що спрямовані на наступні напрямки:

1. Розширення страхового покриття: Це означає розвиток нових форм та типів страхових полісів, що охоплюють ризики, які раніше не були так актуальними, такі як політичні, військові, катастрофічні та інформаційні ризики.

2. Модернізація та використання ІТ-технологій: Страхові компанії впроваджують автоматизовані системи управління, застосовують технології аутсорсингу та розширюють способи продажів страхових продуктів.

3. Підвищення страхової культури: Цей процес відображає зростаючі вимоги споживачів до якості страхових послуг та їхніх продуктів.

4. Зміна у сприйнятті страхових продуктів: Люди проявляють більший інтерес до страхових продуктів, спрямованих на накопичення фінансових ресурсів на майбутнє.

5. Стандартизація діяльності страхових компаній: Це включає приведення діяльності страхових компаній до стандартів, рекомендацій та вимог міжнародних організацій, таких як International Association of Insurance Supervisors, Solvency II та Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що страхування життя є одним із найбільш дохідних сегментів у галузі страхування.

Загальний обсяг страхових премій у Німеччині на підсумок 2020 року склав 246 мільярдів доларів, з яких близько половини припадає на страхування життя. На фоні цього, страховий ринок країни демонструє інтенсивний темп росту, приблизно 10% щорічно.

У цілому, сектор страхування фізичних осіб (87% страхового ринку) має вищу рентабельність операцій, ніж сектор обслуговування юридичних осіб (13%).

У Франції загальний обсяг страхових премій у 2020 році склав 207 459 мільйонів доларів, з них 129 216 мільйонів доларів припадають на страхування життя. Страхування життя, яке є накопичувальним, вважається одним з найбільш зручних та надійних способів довгострокового інвестування. Однією з ключових особливостей страхування життя є його тривалий характер (до 40 років і навіть до пожиттєвого). Страхові поліси, зокрема на накопичувальне страхування, становлять 20% усіх фінансових активів населення та 10% їх загального майнового надбання.

Французькі брокери на фоні інших країн мають значну частку ринку і в найближчому майбутньому очікується, що вони заберуть свою суттєву роль за рахунок змін у структурі ринку. Агенти з найму відтворюють реальну присутність на ринку, тому що знаходяться близько до своїх клієнтів. Вони особливо активні у сфері індивідуального страхування, що не пов'язане зі страхуванням життя, і також у страхуванні дрібних та середніх компаній. Ще з 1980 року кількість страхових агентів помітно зменшилася, проте вони залишаються провідними у продажу страхових полісів, які не стосуються страхування життя. У сфері страхування життя вони утримують 17% ринку.

Страховий бізнес Великої Британії протягом багатьох років зосереджений в Лондоні як глобальний фінансовий центр. Найбільший міжнародний страховий ринок Лондона обслуговує фінансові потоки ряду країн і компаній. Довіра до Лондонського міжнародного страхового ринку ґрунтується на великому професійному потенціалі фахівців страхового сектору, високорозвинутій ринковій інфраструктурі та присутності відомої страхової корпорації Lloyd's у Великобританії [28]. Дочірні компанії найбільших страхових компаній світу знаходяться в Лондоні. Тут також зосереджені центральні офіси всіх великих міжнародних страхових та перестраховальних брокерів. Працюють найстаріші (засновані в 1760 р.) і найавторитетніші класифікаційні товариства – Реєстр судноплавства «Ллойд».

Страхові компанії у Великобританії мають обмеження на провадження будь-якого іншого виду діяльності, окрім страхування. Основна структура Лондонського міжнародного страхового ринку – Lloyd's Corporation – складається з 400 страхових синдикатів, що представляють фізичних андеррайтерів. Ці андеррайтери безпосередньо займаються страховою діяльністю у межах корпорації. Вони несуть відповідальність за виконання зобов'язань за угодами страхування в межах свого синдикату.

У розвинених країнах коефіцієнт довіри населення до страхових компаній набагато вищий. З цієї причини страхування вважається основною частиною сфери послуг.

Позиція країни на світовому ринку страхових послуг в значній мірі визначається її здатністю створювати відповідні умови для розвитку внутрішнього ринку страхових послуг та стимулювання попиту на продукцію страхових компаній всередині країни.

Останні події в Україні, військові конфлікти, а також економічні та соціально-політичні турбулентності, створили численні виклики для місцевого страхового ринку [26]. У цій новій реальності діяльності страхових компаній в Україні низька страхова культура суспільства відіграє ключову роль як обмежуючий фактор для розвитку страхового ринку. Українські компанії, які працюють на ринку страхових послуг, ще не досягли стабільності, яку демонструють лише компанії з іноземним капіталом, які успішно функціонують на нашому ринку, готові адаптуватися до специфічних умов нашої країни.

Рівень страхового ринку визначається часткою страхування життя у відсотках від усіх страхових премій. В Україні спостерігається майже шестикратне прискорення темпів росту ринку страхування життя порівняно з non-life страхуванням, що узгоджується з глобальними тенденціями.

У розрахунку на одну особу, премії за цим видом страхування складають: у Бельгії – 2 989 доларів США, Франції – 2 475 доларів США, Нідерландах – 1 954 доларів США, Італії – 1 450 доларів США, Німеччині – 1 042 доларів США, Словенії - 292 доларів США, Чехії - 184 доларів США, Словаччині - 117 доларів США, Польщі - 102 долари США [28]. Одержані показники в Україні значно недостатні для перетворення страхування життя у важливий ресурс для довгострокового фінансування страхового ринку та економіки країни загалом. Розвиток звичайного страхування життя в Україні

сповільнюється через низький рівень доходів та обмежену страхову культуру значної частини населення.

Українські страхові компанії зазнають численних труднощів у популяризації страхових полісів життя, серед яких низький рівень доходів населення, поновлення довіри до страхових компаній, обмежена доступність інформації та невдале враження від послуг. Однією з ключових проблем страховиків є неуміння адаптувати продукти під потреби ринку, оскільки вони часто не розуміють своїх клієнтів належним чином.

Західні спеціалісти добре оцінюють перспективи в українському страховому секторі, вбачаючи його ринок страхування життя як один з найпривабливіших в Європі з великим потенціалом для розвитку. Експерти передбачають, що в найближчий час саме страхування життя буде показувати значний ріст [27].

Розвиток страхування життя стає ключовою складовою фінансового благополуччя та захисту для індивідуальних клієнтів та їх сімей. Цей сегмент страхування не лише забезпечує фінансову стабільність в непередбачуваних обставинах, а й є стратегічним інструментом у фінансовому плануванні майбутнього. Для розвитку страхування життя в Україні необхідно враховувати декілька ключових аспектів (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Ключові аспекти розвитку страхування життя

Ці фактори разом можуть сприяти розвитку страхування життя в Україні, забезпечуючи більш широкий доступ до страхових продуктів та підвищуючи страховий захист населення.

У сучасному світі ринок страхування життя постійно еволюціонує, а страхування на довгий термін відкриває широкі можливості для розвитку. Необхідність в реформуванні пенсійних систем, особливо у контексті

нестабільності та демографічних змін, породжує зростаючий інтерес до довгострокових страхових рішень. В Україні зростає кількість пенсіонерів, спостерігається тенденція до старіння населення, що підсилює необхідність пошуку альтернативних засобів забезпечення фінансової стабільності після виходу на пенсію.

Розвиток страхування життя відбувається у напрямку більшої доступності, інноваційності та врахування потреб різних категорій клієнтів, спрямовуючись на забезпечення фінансової стабільності та захисту для майбутніх поколінь.

Економічні ускладнення обмежують можливості держави у повній задоволенні потреб громадян у медичному обслуговуванні, компенсації витрат у разі травматичних подій на виробництві чи втрати працездатності, а також вирішенні інших соціальних проблем. Соціальні стандарти, встановлені наразі, не забезпечують достатню підтримку для подолання фінансової незахищеності [36]. Страхування життя має на меті вирішення цих проблем. Використання страхових послуг життя як важливого та комплексного засобу соціального захисту сприятиме:

- Освітня робота страхових компаній важлива, оскільки значна частина потенційних страхувальників не має або має обмежені знання про послуги, які пропонують страхові компанії, а також про переваги страхування для кожного окремого громадянина, які можуть виникнути на економічному та соціальному рівнях.
- Розширення переліку професій, спеціальностей і посад, які підпадають під обов'язкове страхування життя.
- Впровадження обов'язкового страхування життя для військовослужбовців, медичного персоналу, волонтерів та інших учасників антитерористичних операцій.
- Розширення переліку страхових подій у сфері «life» страхування.

— Спрощення процедур укладання договорів страхування життя, включення цього виду страхування до онлайн-системи послуг та популяризація укладення страхових угод через Інтернет.

Таким чином, розвиток страхування життя відіграє ключову роль у створенні фінансової стабільності та забезпеченні захисту для родин та індивідуумів у найнесподіваніших ситуаціях. Розвиток цього виду страхування важливий для того, щоб надати людям можливість планувати своє життя без постійних страхів щодо фінансової нестабільності у разі нещасних випадків

Висновки до розділу 3

Страхування життя виступає важливою складовою соціальної системи держави, спрямованою на захист рівня добробуту населення, підтримку економічної стабільності та розвиток внутрішніх інвестицій. Це потужний інструмент, спрямований на компенсацію фінансових ризиків та збитків, що може виникнути у житті людей.

Страховий ринок потребує пильної уваги для вирішення багатьох питань стосовно оподаткування, реформування, брокерської та агентської мережі в страхуванні, недосконалості законодавчої бази.

Запропонований концептуальний підхід до підвищення ефективності ринку страхування життя передбачає розвиток та впровадження комплексу цілеспрямованих заходів. Це дозволить вирішити актуальні проблеми та забезпечить стабільний річний ріст у сфері страхових послуг в Україні. Цей підхід має потенціал перетворити ринок страхування життя у потужний інструмент соціального захисту населення та джерело інвестиційних ресурсів у майбутньому.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було розглянуто теоретичні основи визначення ефективності функціонування ринку із послуг страхування життя України, проаналізовано показники сучасного стану ринку послуг із страхування життя, розроблено концептуальні підходи до підвищення ефективності функціонування ринку послуг із страхування життя.

У першому розділі досліджено теоретичні засад функціонування ринку послуг зі страхування життя. Досліджено різноманітні підходи до визначення сутності поняття "страхування життя", а також наведено власне трактування цього поняття. Страховий ринок визнаний як багатфункціональне середовище зі своїми унікальними характеристиками, що має складну багаторівневу структуру. У розділі було визначено різні види страхування життя та їх значущість, а також розглянуто основних суб'єктів, які беруть участь у цьому процесі.

Також, досліджено інфраструктурні суб'єкти, вони грають ключову роль у налагодженому функціонуванні страхового ринку країни. Вони є необхідними складовими для забезпечення стабільності та ефективності цієї сфери.

Державне регулювання виступає ключовим елементом для забезпечення послідовної політики у сфері страхування, зокрема щодо форм, методів та обсягів участі іноземного капіталу в цій галузі. Необхідність державного регулювання страхової справи зумовлена двома факторами: захистом страхувальника та економічною політикою, яку здійснює держава.

У другому розділі проаналізували страховий ринок України, оцінили стан та розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні та проаналізували СК "Країна".

Аналіз сучасного стану страхового ринку вказує на певні позитивні тенденції, але й численні проблеми, які впливають на функціонування окремих сегментів та системи страхування в цілому.

Наразі, розвиток страхового ринку в Україні відзначається помірними темпами. Кількість страхових компаній в країні до травня 2023 року зменшилась на 30 за останній рік. Згідно з індексом Герфіндаля-Гіршмана, ринок страхування в Україні є неконцентрованим.

Головними видами страхування на цьому ринку є автострахування, страхування майна та страхування життя. У сфері страхування життя, структура виплат свідчить про те, що більша частка виплат припадає на накопичувальні страхові угоди.

Результати аналізу фінансової звітності та роботи АТ "СК "КРАЇНА" свідчать про високий рівень покриття власним капіталом зобов'язань, адекватне забезпечення високоліквідними та ліквідними активами, а також значні виплати та наявність чистого прибутку. Цей аналіз показує, що ПАТ СК "Країна" є успішною страховою компанією.

Ключові напрями страхування ПАТ СК "Країна" охоплюють добровільне медичне страхування, корпоративне страхування КАСКО, страхування майна, відповідальності та аграрне страхування. Ці напрями свідчать про широкий спектр послуг, що надаються компанією для задоволення потреб різних клієнтів у різних сферах життя та бізнесу.

У третьому розділі сформовано концептуальні підходи до підвищення ефективності ринку страхування життя, проаналізували вплив різних факторів на розвиток ринку послуг зі страхування життя в Україні та розглянули зарубіжний досвід функціонування ринку послуг із страхування життя.

На розвиток страхового ринку України впливає низка факторів різного характеру: політичні, економічні, соціальні та технологічні. Ці чинники

створюють помірну і іноді суперечливу динаміку розвитку ринку. Деякі з них виникли ще до воєнного періоду, тоді як інші є наслідком воєнного часу.

Запропонований концептуальний підхід до підвищення ефективності ринку страхування життя передбачає розробку та впровадження систематичних заходів, спрямованих на вирішення проблем та забезпечення стабільного щорічного зростання у сфері страхових послуг в Україні. Це перетворить ринок на потужний засіб соціального захисту громадян і зробить його ключовим джерелом інвестиційних ресурсів у майбутньому.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 №18 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення:21.10.23).
2. Стецюк Т. І. Розвиток страхування життя. *Наука й економіка*. 2017. № 1(39).
3. Рудь І. Ю. Особливості сучасного стану страхування життя в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 328-331.
4. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризику. *Наука й економіка*. 2015. № 1(37). С. 154–160.
5. Базилевич В. Д. Страхова справа: *Монографія*. 2006. 351 с.
6. Зайченко К. С., Дзюбенко В. М. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 5. С. 270-276.
7. Статистика страхового ринку України Фориншурер. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 29.09.2023).
8. Мельник О. І., Кульбачна Л. А., Жулім М. С. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2018. №7 С. 107-114.
9. Підсумки діяльності страхових компаній України. URL: <http://www.forinsurer.com.ua> (дата звернення:21.10.23).
10. Роботи страхового ринку у першому півріччі 2022 року. Національний банк. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pidbiv-pidsumki-roboti-strahovogo-rinku-u-pershomu-pivrichchi-2022-roku> (дата звернення:21.10.23).
11. Рейтинг страхових компаній України. URL: <http://forinsurer.com/ratings>. (дата звернення:24.10.23).
12. Роботи страхового ринку у першому півріччі 2022 року. Національний банк. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank->

pidbiv-pidsumki-roboti-strahovogo-rinku-u-pershomu--pivrichchi-2022-roku (дата звернення:26.10.23).

13. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 19.09.2023).

14. Матеріали з офіційного сайту страхової компанії «Країна». URL: <https://krayina.com/about/history> (дата звернення:11.11.23).

15. Публічна та фінансова інформація страхової компанії «Країна». URL: <https://krayina.com/page/publiczna-informatsiya> (дата звернення:11.10.23).

16. Статистика страхової компанії «Країна». Мінфін: URL: <https://minfin.com.ua/ua/insurance/company/krayina/> (дата звернення: 01.10.23).

17. Показники діяльності страхових компаній. Наглядова статистика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 01.10.23).

18. Фінансової звітності. URL: <https://krayina.com/storage/documents/pfqJae4GPFSEuX4QYIFFTIg8s1DXFM6p3oe8oIpZ.pdf> (дата звернення: 21.10.23).

19. Шолойко А. С. Ринок страхування життя в Україні та його інфраструктура . 2018. № 5. С.32-36.

20. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. Interfax Ukraine. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html> (дата звернення: 06.10.23).

21. Полторак А. С. Розвиток страхових ринків як базис забезпечення резильєнтності систем гарантування соціально-економічної безпеки регіонів. «Modern Economics». 2022. № 34. С. 82-89

22. Шолойко А. С. Ринок страхування життя в Україні та його інфраструктура. 2018. № 5. С. 32-36.

23. Вдовенко Л. О., Мельник О.С. Сучасні тенденції на ринку страхування життя. Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції «Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний

досвід» з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту. Житомир, 2019. С.178-180.

24. Чвортко Л. А. Тенденції розвитку страхування життя в Україні в умовах економічної нестабільності. Львів, 2017. С. 116-121.

25. Марценюк О.В. Умови залучення іноземних інвесторів до розвитку страхової індустрії в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №39. С. 73 – 78.

26. Ярошенко С. Л. Проблеми становлення та розвитку страхового ринку життя в Україні № 4. 83 с.

27. Нечипорук Л. В. Теорія та практика страхового ринку в Україні : *Монографія* . Харків, 300с.

28. Криклій А.С. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід. 2008. № 5. С.12-16.

29. Федорова Н. О. Державне регулювання напрямків страхової діяльності в Україні. Публічне адміністрування та національна безпека. 2021. № 1. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-1-4856> (дата звернення: 06.12.23).

30. Нечипоренко А. В. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорації: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С.154–168.

31. Чкан. І. О. Стан фінансової безпеки страхового ринку України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету* 2018. №1 (36). С. 186-192.

32. Шупер А. С., Мартинюк А. Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку страхового ринку в Україні. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права»*. 2019. С. 71-73.

33. Рахман М. С., Мангушев Д. В., Юхименко І. Р. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2020. №19. С. 162-165.
34. Сокол С. В., Шаповал К. А. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *«Молодий вчений»*. 2017. № 6 (46). С. 502-506.
35. Діденко Л. В., Пужакова А. С. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2020. №5 С. 55-62.
36. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. №10 С. 151-158.
37. Матвеев В. В. Гайдаржийська О. М. Орошко В. П. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *«Young Scientist»* 2018. №2 (54). С. 727-733.
38. Life and non-life insurance penetration in selected countries worldwide in 2019. Statista. URL: <https://cutt.ly/nxpPj4K> (дата звернення: 18.08.2023)
39. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. НБУ. URL: <https://cutt.ly/NcxP0nH> (дата звернення: 29.09.2023).
40. Показники діяльності страхових компаній. Наглядова статистика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 19.07.2023).
41. Висоцька І. Б., Нагірна О. В. Сучасний стан страхового ринку України та його фінансова безпека. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. С. 28-40

ДОДАТКИ

Додаток А

Статистичні дані страхового ринку України

Таблиця А.1 – Основні показники страхового ринку України.

	I кв. 2019	I кв. 2020	Темпи приросту I кв. 2020/ I кв. 2019	
			млн. грн.	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць				
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	19 126,3	17 810,9	-	-6,9
- зі страхувальниками – фізичними особами	17 626,2	16 001,5	-	-9,2
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	26 925,3	22 719,9	-	-15,6
Страхова діяльність, млн. грн.				
Валові страхові премії	13 331,1	11 548,8	-1 782,3	-13,4
Валові страхові виплати	3 311,2	3 749,9	438,7	13,2
Рівень валових виплат, %	24,8%	32,5%	-	-
<i>Чисті страхові премії</i>	9 672,9	9 668,0	-4,9	-0,1
<i>Чисті страхові виплати</i>	3 248,7	3 659,0	410,3	12,6
Рівень чистих виплат, %	33,6%	37,8%	-	-
Перестраховування, млн. грн.				
Сплачено на перестраховування, у тому числі:	4 443,4	2 765,1	-1 678,3	-37,8
- перестраховикам-резидентам	3 658,1	1 880,9	-1 777,2	-48,6
- перестраховикам-нерезидентам	785,3	884,2	98,9	12,6
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	354,3	564,1	209,8	59,2
- перестраховиками-резидентами	62,5	90,9	28,4	45,4
- перестраховиками-нерезидентами	291,8	473,3	181,5	62,2
Отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів	14,5	5,1	-9,4	-64,8
Виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам	0,0	0,0	0,0	0,0
Страхові резерви, млн. грн.				
Обсяг сформованих страхових резервів	28 170,8	31 965,5	3 794,7	13,5
- резерви зі страхування життя	9 581,9	11 124,8	1 542,9	16,1
- технічні резерви	18 588,9	20 840,7	2 251,8	12,1
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн.				
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2))	63 126,2	65 114,9	1 988,7	3,2
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	41 470,5	47 390,0	5 919,5	14,3
Обсяг сплачених статутних капіталів	11 702,7	10 663,2	-1 039,5	-8,9